Msgr. Dr. Andrija Spiletak

Strossmayer o slobodnim zidarima

Preštampano iz »Bogoslovske Smotre«

ZAGREB
1932
TISAK NADBISKUPSKE TISKARE.

Strossmayer o slobodnim zidarima.

Dr A. Spiletak.

1. Izjave u korizmenoj poslanici g. 1885.

Sveti Otac papa Leon XIII. izdao je 20. travnja 1884. encikliku »Humanum genus«, kojom upozoruje vjernike cijeloga svijeta na opasnost »slobodnih zidara« kao najljućih protivnika Hristove Crkve, označuje i njih i njihove nakane i načine kojima se služe, e da tako što više može spriječi njihovo djelovanje i spasi od vječne propasti one, koji su njegovoj brizi povjereni«.[1]

Već u 9. broju Glasnika biskupija bosanske i srijemske (đakovačke) od 15. svibnja 1884. štampan je početak enciklike i nastavljeno je njezino štampanje do konca u brojevima 10, 11, 12, 13 i 14. U 15. broju štampana je Instructio S. R. et universalis Inquisitionis ad omnes catholici orbis episcopos: De secta Massonum. Ta je uputa popraćena ovom Strossmayerovom okružnicom: »Ovo se ima čim prije prevesti na naš jezik i skupa sa originalom uvrstiti u naš »Glasnik«; braća pak gospoda paroci imaju sa svom mogućom pomnjom i primjereno prama potrebama stada svoga, ovo skupa sa divnom okružnicom Našega Sv. Oca Pape Leona XIII. »Humanum genus« o tako zvanim »slobodnim zidarima« puku svomu jasno protumačiti, i sa svom snagom srca svoga na dušu i svijest staviti. Samo se pak po sebi razumije, da to isto gg. paroci u varošima, po većim mjestima, u kojima se otrov slobodnog zidarstva žalibože sve više i više širi, imaju osobitom revnošću obaviti. O toj međutim divnoj papinoj enciklici, kao i o ovoj gornjoj naredbi, koja je s njom skopčana, progovorit ću ja skorim pobliže, u koju svrhu očekujem samo neka potanja razjašnjenja, koja amo spadaju.«[2]

Odmah za tim štampan je u prijevodu »Naputak svetog rimskog i sveopćeg zbora za istraživanje vjerskih stvari,« i doštampan u 16. broju Glasnika. Taj naputak daje u 11 točaka biskupima

---

[1] »In tam praesenti discrimine, in tam immani pertinacique christiani nominis oppugnatione, Nostrum est indicare periculum, designare adversarios, horumque consiliis atque artibus, quantum possumus, resistere ut aeternum ne pereant quorum Nobis est commissa salus.« — Cf. Glasnik bisk. bos. i srijemske g. 1884. br. 9. str. 116.

[2] Glasnik ibid. br. 15. str. 164.

praktične upute, kako će u djelo provesti misli papine sadržane u enciklici Humanum genus.

U korizmenoj poslanici g. 1885. Strossmayer je »progovorio pobliže« o enciklici Humanum genus. O njoj već u uvodu kaže: »Prvi (važniji i zamašniji dogodaj prošle godine) jeste divna okružnica sv. Oca Pape Leona XIII. »Humanum genus« (»Ljudski rod«), koja je svuda po cijelom svijetu živo odjeknula i s jedne strane privrženike Isusa Krista i prijatelje sv. majke Crkve na slavu i hvalu Svete rimske Stolice izazvala, s druge pak strane nevjernike, koji Isusa Krista i sv. majku Crkvu od sebe odbijaju, na novi gnjev i otpor proti kršćanstvu i sv. evanđelju probudila. Govori pak ta okružnica o tako zvanim »slobodnim zidarima«, to jest: o društvu vrlo opasnom, koje se žalibože do danas već svuda po svijetu vrlo razgranilo, a na to poglavito ide, da vjeru u Isusa Krista posve zatare i da utamani Crkvu Božju, koja božanstvenim ugledom svojim nauk Isusov u prvobitnoj njegovoj svetosti, čistoći i cjelovitosti čuva i rasprostire, koja svete plodove muke i smrti Gospodnje kano neusahnjiva vrela vječnoga života na spas svijeta upravlja.

Ja sam upravo u ono doba, kada je Sv. Otac Papa tu prekrasnu okružnicu sastavio, u Rimu bio i sa Sv. se Ocem više puta sastajao. Imala se ta okružnica iz latinskoga jezika u sve živuće jezike prevesti, a Sv. Otac je meni upravo časnim načinom naložio, da ju u naš jezik prevedem, što je zaisto pod mojim okom i pod mojim nadzorom i učinjeno tako, da se je ista u jedno hiljadu primjeraka u našem narodu na jagmu rasprostrla.[3]

Iskreno ispovijedam, da sam ja prvim početkom govoreći sa Sv. Ocem Papom o slobodnim zidarima i o njihovom veleopasnom nastojanju mislio, da se ta divna papina okružnica jedna na nas i na naše domaće nužde i potrebe upraviti dade, jer da to opasno društvo do nas još doprlo nije. Nikada neću zaboraviti, što mi je na to Sv. O. Papa odgovorio: Moj brate, odvrati mi Sv. Otac, ako je tako, hvala Bogu! Bog dao, da pravovjerni puk tamo kod tebe, brate, da paziš na stado svoje kano na oko u glavi svojoj. Meni se čini, da je to himbeno i opasno društvo već svuda doprlo, gdje se Isus kano Bog i spas naš štuje i ljubi, gdje se nauk kršćanski kano vječiti izvor svake istine i pravde pazi, gdje Crkva katolička sveto i neumrlo zvanje svoje vrši. U to se društvo danas, nastavio je Sv. Otac, sve zbilo i u jedno sročilo, što je igda na ovom svijetu opasnoga i sv. vjeri Isusovoj protivnoga bilo; svuda, gdje je to društvo u javnom i skromnom životu mah preotelo, tud članovi

[3] U 12. br. Glasnika 1884. str. 144 stoji vijest: »Po želji Sv. Oca Leona XIII. dao je preuzv. g. biskup J. J. Strossmayer encikliku o slobodnim zidarima »Humanum genus« po Dru Josipu Riegeru (đakovačkom profesoru teologije) prevedenu, u većem broju tiskati, da se kako papa želi, što više raširi među općinstvom.«

njegovi obilaze kano rućeći lavovi stado Gospodnje, nebi li i one proždrli, koji su se dosle od zasjeda njihovih prosti sačuvali. Kad se je pak tome društvu gdje god mukom i iz potaje ušuljati, ko na priliku kod mlađih i neiskusnijih naroda, tad se članovi njegovi poput zmije prisojkinje previjaju i u narod, ko njekad u praroditelje naše, uvlače da ga otruju i od izvora svakoga života i svake milosti na uvijeke odvrate. Osobitim se pak pretvaranjem i hinjenjem posvuda približuje to društvo mogućnicima, bogatunima, državnicima i učenjacima ovoga svijeta, ne bi li ih u mreže svoje ulovilo i u oruđe opakih svojih svrha pretvorilo. A Bog bi dao, da se ta vrst najodličnijih i najmogućnijih ljudi obazire vazda na vječiti primjer Gospodina našega Isusa Krista, koji se zato po svoj prilici dao po hudobnom napasniku u pustinji prokušati, da mogućnicima i doglavnicima upravo ovoga svijeta ogledalom i uzorom bude, kako i kojom odlučnošću valja napast, ma otkale na nas navalila, vazda od sebe odbijati i savladati.

Bdij, zaključi Sv. Otac Papa, bdij moj brate, jer tu svetu dužnost svima nama upravo na dušu stavlja Gospodin onom divnom pričom, kojom nas opominje da dan i noć bdijući prepriječimo, da se nečišnjak noću ne uvuče u njivu Gospodnju i za vrijeme našega sna ne posije u čistoj pšenici kukolj i svakojaki smet.

Mogu reći, da sam poslije ove očinske opomene počeo pobliže o toj stvari razmišljati, pak sam našao i uvjerio se, da Sv. Otac Papa Leon XIII. posve pravo ima; uvjerio sam se, da se to opasno društvo »slobodnih zidara« već i kod nas širi i članovi njegovi u svezi sa najstarijim neprijateljem kršćanstva (misli Židove) o tome ko svagdje raditi počeli, nebi li moralnim barem načinom Isusa Krista nanovo na križ pribili i skupa sa naukom i sv. milošću njegovom u takvi grob strmoglavili, iz kojega više nikad uskrsnuo nebi. Uvjerio sam se, da su prava pravcata istina one riječi, koje Sv. O. P. Leon XIII. odmah početkom svoje okružnice navađa: »Nebi čovjek rekao, kako su se slobodni zidari za podrug vijeka raširili i pomnožali: djelomice naime ušuljavajući se lukavo a djelomice turajuć se drzovito naprijed, dobiše oni u svoje ruke skoro sve državne službe, ter bi čovjek rekao, da su oni danas gospodari u državama. Iz toga tako brzoga i strahovitoga širenja slobodnih zidara porodile su se u istinu za Crkvu, za vladare i za narode one pogibelji, koje su pape naslućujući već odavno bili navijestili. Tako se naime već daleko došlo, ter se je odsada ozbiljno bojati ne za Crkvu, koja je sazidana na tako čvrstom temelju, kojega čovječja ruka ne može ganuti, nego za one države, u kojima su jur odveć silni postali zidari ili druga slična društva, koja zidarima služe i pomažu.« Riječ u jednu uvjerio sam se i opet, kako je dobro i spasonosno nama biskupima češće zalaziti u Rim i pri vječitom izvoru istine Božje i jedinstva crkvenoga crpiti i svjetlo i nužnu snagu, da u ovo veleopasno doba dužnosti svetoga zvanja našega svaki u svojoj pastvi točno ispunimo.«[4]

[4] Glasnik 1885. br. 3. str. 18—19.

Premda je enciklika Humanum genus vjernicima biskupije već proglašena, Strossmayer ipak smatra da mu je »sveta dužnost o tom napose jošte progovoriti tim većma, jerbo tu dužnost osobitim načinomSv. Otac Papa svim biskupima na ovom svijetu nalaže...«

Strossmayer u okružnici »izastopce slijedi tragove divne papine okružnice«,.. »Da pak stvar jasnija i shvatljivija bude, ja ću okružnicu papinu na neke glavne točke svesti, i to:

a) Što je to opasno društvo »slobodnih zidara«? Koja mu je namjera, koja mu je posljednja svrha? Zašto tako ljuto i nesmiljeno na Isusa Krista i na Crkvu Božju navaljuje i na koju stranu svetih crkvenih zavoda najviše i zašto navaljuje? Gdje najjače sebi saveznike traži i da li je tragova i dokaza, da to društvo već i kod nas opasno djeluje?

b) Kojim se načinom to veleopasno društvo služi, da se u njedra naroda uvuče? Koje su mu tajne zamke i zasjede, da neoprezni puk kršćanski u paklene mreže svoje zaplete?

c) Kojim se načinom od toga društva sačuvati a proti njemu ojačati imamo?

Gledat ću pak, da sve što u tom obziru naveo budem, samim riječima Sv. O. Pape potkrijepim i potvrdim.«[5]

Na pojedina pitanja odgovara Strossmayer redom, i to najprije svojim riječima, a onda citatima iz papine enciklike. Ja ću radi kratkoće navesti samo Strossmayerove riječi.

a) Da se temeljito odgovori na pitanje: ***koji su ciljevi slobodnih zidara,*** kojim se načinima, zašto i kako služe da svoje namjere (svrhe) postignu, ogledati nam se je po divnoj okružnici Sv. O. P. Leona XIII. i to:

1. Kako to društvo postupa prama Crkvi katoličkoj i prama Isusu Kristu i sv. zakonu njegovom;

2. kako postupa prama državi i kršćanskom značaju te duhu njezinom?

1. Što se prvoga tiče, to jest C r k v e k a t o l i č k e, to društvo slobodnih zidara najviše mrzi, i to upravo mržnjom paklenom katoličku Crkvu. Njoj gdjegod može sto i sto najvećih neprilika stvara, proti njoj svagdje, gdje samo može, državnu vlast, državnike i mogućnike svijeta ovoga huška i potiče; nju bi da može svuda na svijetu upravo u mlivo satrlo; nju bi sa lica ove zemlje i iz društva te svijesti čovječje, da može, svuda na uvijeke prognalo. Nesnosno ovo i veleopasno stanje, u kom se danas Crkva katolička i cijelo društvo kršćansko svuda skoro po svijetu nalazi, djelo je i plod ponajviše društva slobodnih zidara i bit će to stanje svakim danom još i nesnosnije i opasnije, ako kršćanski narodi sa svom snagom duše svoje društvu tome na put ne stanu. Svjedok je ovome stanje Crkve u Italiji, u Franciji, u Njemačkoj i skoro svuda po svijetu...«

»Svetim Ocima Papama, koje je Isus sam mjesto samoga sebe čuvarima vječitih istina Božjih na ovom svijetu ostavio, na vječitu slavu služi, da su sa uzvišenoga svoga mjesta orlovim upravo okom, u kom se traci Božje svjetlosti odzivaju, najprvi u grdno otajstvo bludnja i hudobnih svrha toga društva slobodnih zidara prodrli i da su kršćanske vladare ozbiljno opomenuli, koje pogibelji od toga društva njima samima i državama njihovima prijete... Sada je pak u najnovije doba slavni Papa Leon XIII. mudrim i svojim oštroumnim načinom sve u jedno sveo, što su njegovi predšasnici o tom govorili i naredili, označio ujedno pobliže načine, kojima se to veleopasno društvo u najnovije doba služi, da države i društvo čovječje u svoje mreže sapne.«

Kao pisce, koji se osobito istakoše spisima proti slobodnim zidarima Strossmayer navodi »slavnog pokojnog nadbiskupa i stožernika Victora D e c h a m p s,«[6] te onda još živoga biskupa u Grenoblu Amand Joseph F a v a.

»Iz svih tih i drugih spisa slijedi jasno, ko što je u vedrom podnevu jasan dan, da društvo slobodnih zidara za tim poglavito ide, da Crkvu Božju svuda na svijetu satare i da Isusa Krista i sv. zakon njegov iz svijesti čovječanstva i iz sredine svetoga društva progna. Ovo isto danas već ni ne taje slobodni zidari u onim državama, gdje su posve mah preoteli, pače ovim se javno i pred svijem svijetom ponose.«[7]

Na pitanje: »*Što je to društvo i te pokvarene i izopačene ljude sklonulo, da na Crkvu Božju toliko mrze i napadaju?* Strossmayer najprije odgovara riječima enciklike: »Slobodni zidari većim su dijelom naturaliste, to jest naravnjaci, koji osim naravi i više naravi ništa drugo ne priznaju, a uče da nad čovjekom nema ništa i da valja slušati ono, što uči čovječji razum. Zbog toga slobodni zidari ili ne mare ni malo za dužnosti prama Bogu ili ih pak izvrću na svoju. Oni naime tvrde, da Bog čovjeku nije ništa objavio; ne priznaju nikakve stalne istine o vjeri, ne priznaju za istinu nego samo ono, što može čovjek svojim umom shvatiti; ***neće da znaju za učitelja, kojemu bi po pravu bili dužni vjerovati radi njegove časti i njegova ugleda.*** Jer pak katolička Crkva, i to ona sama, ima časnu tu dužnost, da čuva i brani istine donešene s neba, da ne da vrijeđati ugled crkvenog učiteljstva, da pazi na sve ostale svetinje, koje su nam dane da se lakše spasimo: zato neprijatelji baš upravo na nju mrze, na nju najhuđe navaljuju.«

»Ovaj nauk Sv. Oca Pape divan je, božanstven je i vrijedan je zaista, da ga pobliže promotrimo« — nastavlja Strossmayer i zatim svojim riječima opširno tumači riječi papine enciklike. O Crkvi katoličkoj kaže Strossmayer: »Nije u Sv. Pismu, nije u životu na-

[5] Glasnik ibid. str. 19.

[6] Umro je 29. rujna 1883. kao nadbiskup u Malines u Belgiji. Na vatikanskom saboru živo je zagovarao definiranje papine nepogriješivosti, osobito proti francuskim biskupima Dupanloup i Gratry, s kojima je Strossmayer držao. — Ova je djela Str. bez sumnje proučio, prije nego što se dao na pisanje svoje okružnice.

[7] Glasnik ibid. str. 21.

roda za dvije skoro hiljade godina istine jasnije i nepobitnije, nego da je Crkva katolička živo tijelo Isusovo, u kom on sam sa svetom istinom svojom i sa svim plodovima svete muke i smrti svoje na vijek vijeka prebiva. Nije istine jasnije i nepobitnije u sv. Evanđelju i pametarima ljudskim do istine svete, da je Isus Bog naš i spas naš vječito pravo učiteljstva svoga i božanstvene moći svoje zaručnici svojoj svetoj Crkvi majci našoj izručio i nju u živa usta i večiti glas samoga Duha Svetoga pretvorio. Nema u svetim knjigama našim jasnijih i nepobitnijih riječi od onih, kojima Isus vrhovno poglavarstvo i nepogriješivo učiteljstvo svetomu Petru, a u njemu i po njemu svim njegovim nasljednicima izručuje, a apostole svoje, dok sa sredotočjem jedinstva crkvenoga u živom savezu ostaju, pretvara u baštinike one moći, kojom se istina Božja po svem svijetu širi i plodovi muke i smrti Gospodnje dijele. Nema naposljetku istine u povijesti ljudskoj jasnije i izrazitije, nego da je sv. Crkva, da su prvostolnici rimski skupa sa nasljednicima apostola ovo sveto i neumrlo zvanje i javno učiteljstvo uvijek i uvijek sa divnim uspjehom u svemu svijetu vršili i da su punim pravom kršćanske narode opominjali, da sve svoje učiteljstvo na svetu vjeru i na kršćanstvo oslanjaju, ako misle da im pravim vrelom svjetlosti i prosvjete bude. Ali se upravo to ne dopada oholosti ljudskoj, koja se danas u društvu zlokobnih duhova usredotočila. To društvo diže danas oltar proti oltaru, a učiteljstvo proti vječnom učiteljstvu, ter bi rada ugled Božji, koji je jedini u stanju svetu istinu čistu i nepomičnu na uvijeke uščuvati, zamijeniti ugledom kratkovidnoga uma svoga, koji danas ovu a sutra onu bludnju, jednu od druge opasniju i za društvo ljudsko štetniju uči i širi. Odatle je, da se učiteljstvo svjetsko proti naravi i cilju svomu sve više i više od učiteljstva crkvenoga razdvaja; odatle je, da Crkva na mnogim i mnogim mjestima stara svoja učiteljstva zadužbinama katoličkog svijeta i na katoličke svrhe osnovana gubi, pak si novom mukom i trudom nova učiteljstva stvara, ter još Bogu svomu zaručniku zahvaljuje, ako se svetoj njezinoj slobodi na put ne staje. Daj Bože, da se to u našem narodu nikad ne zbije, nego da učiteljstvo naše po naravi i svrsi svojoj uvijek i uvijek s Bogom i s Crkvom svetom nerazdruživo spojeno ostane! To je najvruća želja i najtoplija težnja moja. To će biti i na čas smrti i pred licem Božjim najveća utjeha moja.«[8]

Zašto slobodni zidari najviše navaljuju na »najtemeljniji kamen crkvene zgrade, na najviše i nepogrešivo učiteljstvo u Crkvi Božjoj«, tumači Strossmayer ovako: »Zna ono dobro, da kada bi mu za rukom poći moglo taj kamen smrviti i tomu učiteljstvu usta zaprti, da bi tada lako i ostalu Crkvu satrlo i svako drugo učiteljstvo uništilo; ali mu je i tu kratka pamet i svaka sila tašta, ter se upravo stoga gnjevi i nekim načinom zubima škripi.« Neuspjeh borbe proti Crkvi dokazuje primjerom Napoleona proti Piju VII., a onda prelazi

[8] Glasnik ibid. str. 22—23. — Koliko je ta najvruća želja Str. danas poštivana?

na borbu slobodnih zidara proti Leonu XIII. »Danas sav svijet vidi, da kratkovidnoj mudrosti ljudskoj nipošto za rukom nije pošlo svojim izumom nadomjestiti starodavnu odluku Božje providnosti. Sav svijet danas već vidi, da stvari kako danas stoje, nipošto ostati ne mogu, a ljute se slobodni zidari, što se danas već riječi i nauku Sv. O. P. Leona XIII. sav svijet ter često puta i sami protivnici njegovi do crne zemlje klanjaju; ljute se, što ugled njegov od dana do dana sve više raste i što se danas sav na svijetu episkopat sa svećenstvom i pukom kršćanskim tako Svetoj rimskoj Stolici priljubio, kako možebit nikad dosle; ljute se, što je već danas svakome, koji zdrave oči ima, jasno, da se dan slavne pobjede Crkvi Božjoj približuje.«[9]

Na pitanje: *kako s te strane stvari kod nas stoje?* odgovara Strossmayer: »Za svakoga, koji zna i umije nešto podublje u duh našega vremena prodrti, ne može biti sumnje, da su se sa stranim posvijetom, koga mi inače, košto se pristoji, ljubezno primamo, nešto barem u sredinu našu ušuljali i slobodni zidari... Znaju oni dobro, da bi (strmoglavljujući Isusa i Crkvu) naš narod toliko oslabili, da bi se u puko oruđe njihovih požuda i pohlepa pretvorio. Nije tomu davno, da se u nekim javnim glasilima strahovito na Isusa Boga i Spasa našega i na sv. nauk njegov navaljivalo. Najprve kršćanske svetkovine i najsvetija otajstva svete vjere naše pretvarala su se u neke neslane priče, koje ništa drugo nego tašte neke ljudske misli ili bolje reći bogogrdne bludnje izriču. Crkva je dašto tim ljudima oholica i sebičnjačica bila, koja jedino za blagom i gospodstvom teži.[10] — Danas je hvala Bogu nešto bolje, ali neprijatelj iako jest nešto oprezniji, nastaje ipak živiti i svetoj vjeri našoj zasjede spremati. Zato nam je svima i svećenicima i vjernicima bditi i na oprezu biti. Najsvetija baština, koju od pradjedova primismo, jeste baština sv. vjere naše. U njoj jedinoj posjedujemo vječiti zalog, da će se sve pravedne težnje i želje, koje nam je Bog u dušu i u svijest položio, prije ili poslije ispuniti. Bez nje, poleg svega zemaljskog obilja propadosmo i izginusmo bez ikakve sumnje. Zato evo što ja po naputku i opomeni Sv. O. P. Leona XIII. cijelomu stadu svome — na dušu i svijest stavljam: Priljubimo se od dana do dana sve više Isusu i sv. nauku i primjeru njegovu. Ljubimo sv. Crkvu kao majku našu, po kojoj Boga ocem našim, vječito Slovo Božje bratom našim, a Duha Svetoga domaćinom našim zovemo. Ne dajmo i ne trpimo nigda, da nam tko ma kojim načinom u sv. vjeru dira. Narod je naš od vajkada kano čuvarom i braniteljem kršćanske Crkve Božje Bogom samim opredijeljen. Ako je povijest krunonosnoga povjesničara (misli valjda Konstantina Porfirogeneta) istinita, naš je narod već sedmim stoljećem sa sjevera u ove strane za to poglavito pozvan bio, da Avare suzbije i od kršćanske države

[9] Glasnik ibid. str. 24.

[10] Dakako da Str. nije ni slutio, da će ta misao doći i u uskrsnu poslanicu Nj. Svetosti!

odvrati. Tu je zadaću narod naš slavno dovršio; primivši pak vjeru Isusovu narod je naš kršćanstvu uvijek proti neprijateljima njegovim živim nasipom i nepredobivom tvrdom bio; ... pak ako je naš narod poslije stoljetnih svakojakih muka i nevolja još hvala Bogu narod čil i zdrav, i ako smo makar samo i u ostancima naše domovine država, koja žive i neodoljive klice bolje budućnosti u sebi nosi, to se samo kršćanstvu i sv. majci Crkvi zahvaliti imamo... Ostanimo dakle toj staroj i svetoj zadaći našoj vjerni. Budimo uvjereni, da je današnja pogibelj, koja vjeri od slobodnih zidara prijeti, veća nego je bila ona, koja nam je od strane Turaka prijetila. U vjeri nam je i u onom, koji je negda o sebi rekao: Ja sam put, istina i život, jedini zalog snage, slobode i budućnosti... Budemo li se pak za slobodnim zidarima poveli, sve svete žrtve i zasluge naših praotaca ostat će našom krivnjom besplodne.«[11]

Slijedeći encikliku Strosmayer tumači: *na koji način i zašto slobodni zidari na Isusa i sv. majku Crkvu navaljuju.* — »Društvo slobodnih zidara na tri osobita načina udara i navaljuje na Isusa i sv. majku Crkvu Božju, i to prvo: udara i navaljuje na svećenstvo; drugo: navaljuje na školu, a treće: udara i navaljuje na brak kršćanski. Udara i navaljuje na svećenstvo, jer zna da nestašicom svećenstva uspješnost i plodovitost apostolskoga zvanja na manjak ide. — Dočim se na sve strane rasipno upravo troši i time općenita nužda množi, na samom se svećenstvu štedi, ter mu se i ono uskraćuje, što je kano nedvojbeni dug za uzeta dobra u javne knjige unešeno i najsvečanijim na svijetu ugovorom potvrđeno. A uopće se zna, da ima dijelova svijeta, koji su se sa kršćanskoga svoga duha negda vele proslavili, a gdje se danas sve zlo svećenstvu i kršćanstvu pripisuje... Ljute se i gnjeve slobodni zidari na svećenstvo za to, što u zvanju i u riječi najprostijega svećenika, koji se zna čistim i neporočnim sačuvati i koji zna vrijednim oruđem Duha Svetoga biti, daleko više moći i snage na svijest i na srce čovječje leži, nego i u najrječitijim govorima ljudi, koji se Bogu i Duhu svetomu protive... I kod nas se gdješto rado ne samo mane i pogreške, nego žalibože često puta i puke potvore proti svećenstvu na vidik iznašaju. Navaljuje se i često puta se krivo prosuđuje svećenstvo, makar i svjesno vršilo sveto zvanje svoje i dužnost svoju, samo zato, što u stanovitim okolnostima ne može dopustiti da mu se svijest i osvjedočenje, da mu se zvanje i djelovanje crkveno sputa težnjama i nakanama, kojih po duši svojoj ne može odobriti i koje su danas ovakove a sutra mogu biti onakove...«[12]

Stoga Strossmayer veli sebi i svome svećenstvu: »budimo čisti, neporočni, revni i koliko je samo moguće sveti!... Prama svakomu na svijetu budimo blagi, umiljati i uljudni. Svakomu iz svega srca svaku uvredu oprostimo, košto bi rada da i Bog nama naše uvrede oprosti. Našemu dobromu puku budimo vazda i u svačemu

[11] Glasnik ibid. str. 25.
[12] Glasnik ibid. str. 26—27.

otac i majka, njemu sve naše sile i sve vrijeme naše rado posvetimo. Sv. vjera i sveto zvanje naše valja da sve njegove odnošaje posveti, oplemeni i na neumrle svrhe uputi. Naše ponašanje prama pravovjernima našim budi uvijek tako, da makar i najveći grješnici i nezahvalnici bili znaju i osjećaju, da kad u župski dom zalaze, tu namjesnika Isusova puna dobrote, blagosti i milosti nalaze.

Opomena pak, koju dobromu puku ovom prilikom izričem, jest: Mili moj puče! Najpreči ti je i najbliži na svijetu svećenik... Da te sav svijet ostavi, on te nikada ostaviti ne može i ne smije. U svećeniku i po svećeniku sam Isus i sveti njegov nauk i svi podovi svete njegove muke i smrti u sredini tvojoj na uvijeke ostaju. Vjeruj mi, rekô tko što mu drago, nije zvanja ni striša u narodu našem, koji bi brigom, mukom i zaslugom svojom zvanje i stališ svećenika nadmašio. Ljubi dakle i štuj svoje svećenike, imaj u njima povjerenja i slušaj riječi i savjete njihove!«

»Poslije svećenstva slobodni zidari najviše navaljuju na školu, osobito pak pučku. Grozota je upravo i pomisliti, što su ti opaki ljudi iz škole učinili ondje, gdje su u javnom životu mah preoteli. Tu su iz škole istisnuti ne samo svećenici sa svetim zvanjem svojim, nego također i Isus Bog naš i Spas naš sa svima znakovima sv. otkupljenja našega; pače tu je, što se nigda još ni u poganstvu a kamo li u kršćanskom svijetu dogodilo nije, tu je istisnuto iz škole i samo ime i uspomena Boga pravoga i Boga živoga... Hvale se ti skrajnji nesretnjaci, da su oni sami zatočnici prave slobode na ovom svijetu, a kad tamo to je ta sloboda sama u sebi i po sebi nečuvena tiranija i nečuveno samosilje... Kod nas je hvala Bogu s te strane bolje, prem se reći mora, da naš školski zakon nije toliko crpljen iz duše i pravih potreba našega naroda, odakle bi se zakoni crpiti morali, nego više iz tuđih knjiga i tuđih zakona, koji podobro već gornjim duhom zaudaraju.«

Praktične naputke daje Strossmayer svećenstvu: »Mi svećenici moramo se poslije Crkve Božje najviše priljubiti pučkoj školi... Učitelji neka sa sv. majkom Crkvom i sa svećenstvom uvijek u slozi i ljubavi žive, pak im jamačno neće ljubav svećenstva a moja pak napose nikada i nikada uzmanjkati. Narodu pak kaže: Šaljite ljudi Božji, šaljite djecu svoju u crkvu i u školu! Ako ikad a ono je danas nužno, da vam djeca ne ostaju kod očiju svojih slijepa, nego da znaju čitati, pisati, računati i sve one stvari, koje se na ratarski i na kućni stališ odnose...«[13]

Zašto »prevratno društvo slobodnih zidara« danas posvuda najžešće udara na kršćansku ženidbu »taj živi i bitni znak one svete veze, koja Isusa Krista sa sv. Crkvom i sa cijelim čovječanstvom na uvijeke spaja,« Strossmayer ovako tumači: »Znaju ti zlobni ljudi, da je kršćanski brak vječiti izvor obitelji, države i cijeloga društva; znaju, da kakvi je brak, takva je obitelj, takva je država i društvo. Zato iz svih sila svuda nastoje, da braku kršćanski

[13] Glasnik ibid. str. 28.

značaj i kršćansko znamenovanje otmu, jer su uvjereni, da time ujedno i obitelji i državi i cijelomu društvu kršćanski značaj i kršćansko znamenovanje otimaju. Znano je uopće, što se sa kršćanskim brakom i u sredini samih katoličkih naroda, francuskoga i talijanskoga, pod uplivom i gospodstvom slobodnih zidara dogodilo, da je braku naime bitni kršćanski značaj, nerazriješivost, samim državnim zakonom oduzet. Time je pak oduzeta i svetost i jedinstvo braku, proti naročitomu kršćanskom zakonu, kako ga je Isus sam u sv. Evanđelju izrekao i sv. majka Crkva do dana današnjega uščuvala. Ne može se ni pomisliti, kolika je danas u tom obziru pometnja pojmova uplivom slobodnih zidara i kod samih katolika nastala...

Osim toga pak jasno je, kô što je pri sjajnom suncu jasan dan, da sve što ženski spol ili u obitelji ili u društvu časti, ugleda i štovanja uživa, to sve po Isusu Kristu i njegovom zakonu uživa. Odbitr u braku kršćanskom evanđeoski zakon nerazriješivosti, znači žensku glavu u staro sužanjstvo, u staru potištenost odbiti i pretvoriti u puko orude muške pohote i zablude, koja se svaki čas mijenja...

Kad se pak pitamo: Kako u tom obziru danas kod nas stvari stoje? onda nam je otprto odgovoriti: ne najbolje. Ja sam u lanjskoj poslanici opširno govorio o slučaju pravoga dvoženstva (bigamije), koji se u ovim našim krajevima i to tako sjajnom i hotimičnom svečanošću zbio i obavio, da je svemu svijetu očevidno bilo, da se tu namjerice radilo o javnom i nedvojbenom preziranju sv. vjere Isusove i sv. Crkve Božje... Sada čujem za izvjesno, da su se i opet u ovim našim stranama dva slučaja dvomuštva ili biandrije dogodila, i to sve među svijetom odličnim, koji bi zvanjem i položajem svojim pozvan bio, da ostalom svijetu primjerom i ogledalom bude. — To su plodovi duha, koji je nastojanjem slobodnih zidara, kô svuda po ostalom svijetu, tako žalibože ponešto i kod nas u javnom životu od nekoga vremena zavladao. To su muke i nevolje, to su tuge i žalosti svakidanje, da tako reknem, sv. majke Crkve, u koje ime ja molim i zaklinjem stado moje i dragi narod moj, da se u ime časti i poštenja svoga, u ime prave prosvjete i bolje budućnosti svoje od slične razvratnosti više nego od same kuge i kolere čuva...«[14]

Na pitanje: *Koje opake namjere goje slobodni zidari naprama državama* i koje otrovne nauke u tom obziru uče i šire? Strossmayer odgovara među ostalim: »...slobodni zidari od vajkada a danas više nego igda o tom iz svih sila rade, kako bi crkvu od države a državu od crkve posve razdvojili, kako bi državu i crkvu u živu opreku jednu proti drugoj stavili i tako unatoč onoj svetoj i neumrloj izreci: »Dajte Bogu što je Božje, a cesaru što je cesarovo,« narav i opredjeljenje i crkve i države iskvarili i ištetili. Država i društvo čovječje ne može biti bez crkve, jer ona sv. zvanjem i djelovanjem svojim same temelje državne i društvene posvećuje i potvrđuje, prenašajuć nekim načinom svetost i neumrlost bića svoga na državu i društvo. Ona božanskim naukom i kršćanskim zakonom svojim krči put zakonima i naredbama državnim u dušu i svijest čovječju, što im jedino u svakoj zgodi i prilici ugled i svojevoljni posluh zajamčiti može. Ona cijelomu djelovanju i nastojanju države i društva višu vrijednost i posvetu daje i pretvara ga u cijenu neumrlih svrha, za kojima po naravi našoj svi i svagda težimo... To su svete i neoporecive istine iskustvom svih vijekova počam od otajstva sv. križa pa do dana današnjega potvrđene. Naprama tomu sveta je također istina, da i sv. Crkva treba države i dobro osnovanoga društva. Država je i društvo zalog mira, reda, zakonitosti, sigurnosti i slobode, a Crkva Božja svega toga treba, da mirnim i plodovitim načinom sveto i neumrlo zvanje svoje na ovoj zemji a u spas čovječanstvu vrši. Ovo je istina, primjedbom: da i država i društvo, kada je djelovanje sv. majke Crkve sputano ili posve uništeno, svaki dan sve više i više slabi i iznemaže i prije ili poslije posve propada, dočim je Crkvi kô sv. njezinom Početniku suđeno, da i u najvećim mukama i nevoljama pobijedi. Njoj je nepobjedivost i vječnost zajamčio onaj, koji je iz same muke i smrti svoje svijetu ovome vječiti zalog i izvor života i neumrlosti izbio. U ovom upravo po milosti i milosrđu Božjem stoji izlječivost kršćanskih država i naroda, koji poslije užasnih prevrata i nesreća svojih u krilu Crkve svoje mir svoj i spas svoj traže i nalaze. Ali to je upravo što slobodne zidare na što veći gnjev svaki dan proti Crkvi budi. Zato se danas više nego igda posvuda napinju, da nepremostivi jaz među Crkvom i državom rastvore i razdru. Što će, vele oni danas na sva usta, što će državi, što će društvu vjera i zakon evanđeoski? To ako je možebit pojedinom čovjeku nužno i potrebito, državi i društvu nije od nikakve potrebe; pače bez vjere i kršćanskoga morala valja državi i društvu danas biti, da prama svakomu, pa makar on i bezbožnik i bezvjernik bio, pravedno bude. Državnici i doglavnici, ako misle svrsi svojoj odgovoriti, moraju se svake vjere odreći i prama svakoj vjeri, makar ona kakva bila, ravnodušni biti. Pravi državnik, ako i nije srcem i dušom bezbožnik i bezvjernik, ima takav javnim životom i djelovanjem postati. U tom upravo njegova izvrsnost i uzoritost stoji. Čuvati se pak napose imaju sklonosti prama Crkvi katoličkoj, koja uči, da kao što je samo jedan Bog, jedan Isus, jedna istina, jedno krštenje, tako je isto i jedna samo prava vjera, jedan izvor svake sreće i spasa, jedini zalog svake pravde i pravice na ovom svijetu.

Čudnovat je taj nauk slobodnih zidara; umu je čovječjemu i naravi stvari isto tako protivan, košto i sv. vjeri i kršćanskom zakonu. Jer ako je sv. vjera i ako je kršćanski zakon svakomu pojedincu nuždan, košto i jest, da svrhu svoju i na ovom i na onom svijetu postigne; ako je istina sto i sto puta iskustvom dokazana, da se obiteljsko društvo rastvara i u svaku nesreću i sramotu baca, kada bez vjere i kršćanskoga zakona hudim robom i sužnjem svojih pohota i požuda postane: onda je sveta i neoporeciva istina,

[14] Glasnik ibid. str. 29—30.

da to isto i sa državom i društvom čovječjim biti mora, kada se isto vjere i zakona Božjega odrekne...

Društvo i država i tada, kada njima slobodni zidari zavladaju, duhom kršćanskim jedino živi i spas svoj od boljih vremena iščekuje i nalazi. Veli se: sv. vjera i zakon kršćanski pojedincu je možebit u privatnim njegovim odnošajima nužna, državniku je pak u javnim odnošajima suvišna i štetna. Bože moj! Dakle čovjek kada na najviše mjesto stupi, onda da se svoje oholosti i sebičnosti, svoje strasti i požude a u prilog istini i pravdi Božjoj ne odreče, nego da se odreče sv. vjere i svijesti svoje, da se odreče ćudoređa i zakona evanđeoskog!...

Kô svakom pojedincu, tako je i državi zakon kršćanski vječiti i jedini izvor svake istine i pravde, svake slobode i sreće. Slobodni zidari pak tvrde, da to sve ništa nije i da državnici i doglavnici njihovi nemaju, kad pravdu kroje, pitati svijest svoju, nemaju od Boga nadahnuća prositi, kako valja pravdu ljudsku otkrojiti, a da se pravda Božja ne uvrijedi. Državnicima slobodnih zidara dosta je u toj malenkosti, pred kojom i najumniji i najsvetiji ljudi predaju, obratiti se bez obzira na vjeru i Boga u golu moć, oholost i požudu svoju. Kolika razvratnost misliti i učiti, da se država i društvo u onaj čas, kada misli pravedno suditi, ima posve odvratiti od jedinoga i vječitoga izvora svake pravde i pravice! Tomu je strahovitomu nauku posljednje desetine minuloga stoljeća u Francuskoj žrtvovano na najokrutniji način skoro milijun nevinih života; tomu strahovitomu nauku žrtvom su pali kao taoci za vrijeme tako zvane pariške komune sa samim nadbiskupom pariškim množina najčestitijih i najzaslužnijih ljudi. Ja sam uvjeren, da bi u toj velevažnoj stvari stara Atena i stari Rim i bez svjetla kršćanstva daleko bolje sudio, nego ti naši slobodni zidari. Sokrat i Cicero bi slobodnim današnjim zidarima rekli: Ta ljudi Božji, šta ludujete i svijet zavađate! Ta po nauku samog zdravog razuma i po nadahnuću nepokvarenog srca od svakoga se onoga koji višu moć u svojoj ruci drži zahtijeva, da od svih ostalih bude bolji i izvrsniji. Zahtijeva se u životu i djelovanju njegovom još više nego obično, da se drži svijesti svoje i onoga zakona, što nam ga je Bog sam u srce upisao; zahtijeva se stoput više nego od svakoga drugoga, da se čuva strasti i požuda svojih; a sva mu slava i uspomena jedino od toga zavisi, da li se umio za opću svrhu i za dobro onih, koji pod njim stoje, u svakoj istini, pravdi, umjerenosti i dobroti žrtvovati...

Slobodni zidari... gledaju svojim načinom osvjedočiti narode i države, da je Crkva katolička vječita neprijateljica svake slobode, svakoga napretka i svake prosvjete, i da za gospodstvom iz svih sila teži i jedino o tom radi, da državu i društvo pod svoj jaram skuči. Opaka kleveta i potvora i jedno i drugo!... Dobro se znati i pamtiti ima, da bez prave slobode vjere i svijesti, bez prave slobode Crkve i apostolskoga zvanja nikakve prave slobode ne može biti, ma kakvi inače vanjski znakovi i oblici država i naroda bili... Sveta Crkva i apostolska moć vršeći sveto i neumrlo zvanje svoje

daje uvijek Bogu što je Božje, a cesaru što je cesarovo; ali ipak polag svega toga daleko uzvišena ostaje ona vrhu svake svjetske struje, koja je danas ovakva a sutra možebit onakva, ter si smatra jedinom zadaćom, da djelovanjem svojim vladajući sustav posveti, oplemeni i na neumrle svrhe uputi i oslobodi od svake bludnje, koja među svijetom i polag dobre volje uvijek moguća ostaje...

Ali slobodni zidari osim što zlobnom upravo i opakom namjerom siju razdor među državom i crkvom, nastojeći crkvu na svaki mogući način ozloglasiti, omraziti i svake je moguće slobode i ugleda lišiti, to oni još i vrhu svega toga vrlo pogibeljna i opaka načela glede države i društva ljudskoga šire i rasprostiru. I razum čovječji i sv. vjera nas uči: da je svaka vlast od Boga... Crkva učeći ovaj sv. nauk veli ljudima, koji u državnoj vezi žive: Znajte, javna oblast od Boga dana vječiti je i jedini zalog svake pravde i pravice, svakoga mira i reda, svake slobode i prosvjete, svake sigurnosti i postojanosti; zato je Božja zapovijed, da se oblastima i zakonima zemlje pokorite ne samo radi ljudi i ne samo radi vremenitih svrha, nego i Boga i vječitih dobara radi. Crkva pak i oblasti veli: Ti si zalog svake pravde na ovom svijetu; pazi za Boga, da se nikada i nikada ne daš proti volji Božjoj i proti naravi svojoj zavesti u vrtlog strasti i požuda, jer bi time sama sebi više škodila nego bi ti i najjači protivnici škoditi mogli...

Prema tomu pak svemu slobodni zidari uče i danas već po svemu svijetu na sva usta trube, da je vrelo svake vlasti i svakoga zakona na ovom svijetu jedino slobodna volja i odluka ljudska, koja se dašto barem svake desete godine mijenja i često i prijestolje i sav državni red, pa makar hiljadu godina brojio, za sobom u bezdno i u skrajni metež baca... Odavle se pak vidi posve jasno, da oni koji su rada riješiti državu svake vjerske dužnosti, ne samo krivicu čine Crkvi, nego uz to pokazuju mnogo nespretnosti i bezumnosti.[15]

»Opasnost užasnih krivih nauka i strahovitih bludnja slobodnih zidara istom se tada može u svim svojim posljedicama promjeriti, kada se ista sa religioznoga na državno i društveno polje prenesu. Ako nijesmo u državi i društvu jedni na druge upućeni, ako nema nikakvih viših dužnosti, koje jedan prema drugome vršiti moramo; ako je svaka međusobna ljubav i pomoć u državi i u društvu znak samo slabosti naše; ako je svako požrtvovanje i svaki izvanredni napor, da se više državne i narodne svrhe postignu, samo ludost i nesmisao, kô što slobodni zidari bogogrdnim tim imenom označuju otajstvo sv. Križa i sva ostala otajstva samozataje i požrtvovanja, otajstvo sv. Križa i sva ostala otajstva samozataje i požrtvovanja,

[15] Glasnik ibid. str. 31—37.

hota i sramota, što se tim izvanrednim darovima služi na zator i propast svoga iskrnjega. Ako je gornji nauk slobodnih zidara pravi nauk, onda u državi i u društvu mora zavladati načelo svakovrsne razvratnosti i one lude i mahnite jednakosti, koja se niti na razne sposobnosti naše, niti na razna zvanja naša, niti na razne vanjske položaje naše ne osvrće, nego bi rada da jedan drugome ne podleži, da kô što nitko ne zapovijeda, tako nitko na svijetu da i ne sluša. Takva jednakost je kuga i otrov svake države i svakoga društva; takvu jednakost nije Bog stvorio niti Sin Božji na drvetu križa posvetio, po kojoj smo svi jednaki, samo ako makar u višem ili u nižem zvanju dužnost svoju svjesno i zdušno vršili budemo...

Ali su za državu i društvo još opasnije p o s l j e d i c e d r u g e b l u d n j e s l o b o d n i h z i d a r a, t o j e s t d a n e m a i s t o č n o g a g r i j e h a i da smo svi ovlašteni po pûti i krvi našoj i svim strastima i požudama zadovoljavati. Jer ako je to istina, onda nema države i državne vlasti, nema zakona, nema prava, nema ni vlasništva, nema grijeha i opačine do one jedne, kako ti razvratnici vele opačine, koja se strasti i požudi ljudskoj opire. Ako je najprvo i najpreče pravo, da po pûti i krvi našoj u državi i društvu živimo, onda nije krađa, grabežljivost, sila i umorstvo ono što tim imenima do sad označivasmo, nego je ono što sebe same, što obitelj svoju, što oltare i domove svoje, što baštinu svoju proti pohoti, požudi i slijepoj osveti branimo. Ako smo na ovom svijetu samo zato da našim požudama zadovoljavamo, onda se sav život čovječji mjeri samo pedljom ove vremenitosti, onda nema vječnosti, nema kreposti, nema vječne nagrade i osvete. Ovim se onda putem na ovom svijetu upravo do samoga pakla dospjeti može, što tako zvani nihiliste, ili kako bi ih našim jezikom nazvati mogao »nijekavci« svjedoče, koji sve: Boga, dušu, vječnost, državu, zakon i društvo niječu, ter bi sve, pa valjda naposljetku i same sebe, da mogu u ponor i u vječitu smrt strmoglavili, što je prava vlastitost pakla, koji vječitim nijekanjem i vječitom smrti jedino živi. Eto kako kratkovidni svijet često puta ne zna rasuditi i razmjeriti što čini, kada na sv. vjeru i na Crkvu kadšto lakoumno i besavjesno napada«.[16]

»Crkva je našem narodu uvijek ljubezna majka bila. Ona je materinskom uvijek ljubavi i skrbi svaku radost i žalost dijelila. Nikad nije bilo do sada ni vijeka ni časa, da bi se ona državi i narodu u opreku stavljala. Nigdje na svijetu ne leži to ni u naravi ni u sv. zvanju njezinom, najmanje pak kod nas. Vremena su doduše vrlo ozbiljna, ali će Crkva kô i do sada tako i od sada sv. zvanje svoje čedno, umjereno ali i postojano vršiti na korist puka i na korist javnih oblasti, koje danas više možebit nego ikada trebaju. Ako pak Crkva kadšto i odlučnije i nepomičnije pravo vjere i svijesti proti duha današnjega vremena brani, to joj na čast i poštenje

[16] Glasnik ibid. str. 38—39.

služi: a kad toga ne bi činila, to bi joj na ukor i sramotu služilo. Svatko će pak, koji iole naše javne stvari i potrebe pobliže poznaje, priznati, da bi svaka opreka proti Crkvi i sv. njezinom djelovanju bila nesreća, koju bi svaki pošteni i čestiti domaći čovjek žrtvom i samoga života svoga ne jedan put, nego deset puta otkupio«.

b) »Vrijeme je međutim da vidimo: *Koji je nutarnji sustav toga društva* i kojim načinom slobodni zidari polag tako opasnih i prevratnih načela ipak mnogi svijet u svoje mreže uloviti i svomu društvu pribrojiti mogu.

...Sv. pismo nečišnjaka zmijom paklenom, vječitim lažom i ubojicom naziva; a to je doslovce društvo slobodnih zidara. Ono je po najnutarnjijem biću i po hudobnoj namjeri svojoj t a j n o d r u š t v o, k o j e s u t m i n e p o r o d i l e i t m i n e g a p o k r i v a j u, a vječitih tmina vrijedno i dostojno uvijek ostaje... Kad je pak tome tako, i kada društvo slobodnih zidara i tminom, u koju se zaljubilo i lažju i prevarom, kojom se služi, i strahovitom prisegom, kojom svijet na najodurnija djela obvezuje, i samim umorstvom i ubićem, na koje kadšto svoje ljude ne samo potiče nego upravo osuđuje — paklenu svoju ćud očituje: zar da se od njega ne čuvamo kano od kuge i pošasti, kano od pakla samoga? Zar kad na nas slična napast navali, da sebi u ime časti i poštenja ne rečemo: Što? Svaki pošten čovjek traži svjetlost, govori i djeluje otvoreno, a mi da slijepo slijedimo ljude, koji nas žele u tmine zavesti, koji jamačno ne mogu drugih nego hudobnih i razvratnih razloga imati, da posljednju svrhu svoju pred nama sakrivaju?... Svi se pak ovi razlozi, da se naime tajnoga društva slobodnih zidara kô kuge i pošasti čuvamo, još jednim i upravo poglavitim razlogom kod nas katolika potvrđuju, a taj je: Što će nama katolicima tajno društvo, koje u sebi tminu, laž, prevaru i zasjede svakojake a na posljetku i samu smrt te umorstvo nosi, kada hvala Bogu uživamo najveću na ovom svijetu sreću, to jest, da smo udovi živoga tijela Isusova i Crkve Božje, koja u sebi vječiti izvor svakoga života, svakoga svjetla, svake istine, pravde, milosti i dobrote nosi. Nju ostaviti i slobodno zidarstvo slijediti značilo bi zamijeniti Isusa Boga i Spasa našega sa belijalom; značilo bi zamijeniti nebo i sveto uživanje njegovo sa paklom i mukama njegovim; značilo bi pretpostaviti laž istini, tminu svjetlosti, opačinu kreposti, smrt životu... Pomahnitati bi i s pameti sići morao, koji bi polag takvog vječitog izvora vode žive kopao sebi zdence, koji navijek suhi i bezvodni ostaju. Sva zadaća katolika stoji jedino u tom: da iz svih sila nastoje ne samo na tijelo, nego po milosti Božjoj takoder i na dušu Crkve spadati, ter, ako se je već u posebne svrhe združivati, stupiti u društvo, koje se pod okom, zaštitom i blagoslovom sv. majke Crkve sastaje i djeluje.

Opako međutim društvo slobodnih zidara, da nevini svijet zavede, pretvara se često puta himbenim načinom iz anđela tmina u anđela svjetla pa veli: Katolik kô i svaki ostali može i u društvu svoju vjeru sobodno ispovijedati, jer društvo ništa drugo ne želi

nego svakomu slobodu svijesti zajamčiti, pravoj uljudnosti i prosvjeti put prokrčiti i darežljivost prama sirotinji širiti. Koliko riječi, toliko krupnih laži i očevidnih zasjeda! Što ta sloboda svijesti, koju tobož slobodni zidari štite, vrijedi, vidi danas već sav svijet ondje, gdje su se isti do moći i do odlučnoga uticaja domakli: tu se svuda u ime tobožnje slobode svijesti ni sv. ime Božje a kamo li Isusovo i ono sv. vjere ni spomenuti ne smije... Što je pak uljudnost i prosvjeta slobodnih zidara, svakomu je lako prosuditi, koji pomisli kako Isusa Krista i sv. Evanđelje od sebe odbacuju i kako neizbrojenim spisima i glasilima svaki dan pravi duševni otrov i pošast, ne obziruć se nimalo ni na naravni zakon, svuda po svijetu rasprostiru... Najveća je pak laž i zasjeda kad slobodni zidari vele, da je njihovom društvu najviše do toga stalo, da se darežljivost naprama sirotinji obilno izlijeva. Znam ja iz vlastitog iskustva, da slobodni zidari često puta ostentativno i himbeno upravo po trećim osobama šalju lemozinu sirotinji, da se tim tobože načinom preporuče; ali je sve to taština, zavist i prevara. Jer tko je, pita se, pravu darežljivost na ovaj svijet donio? Zar nije Isus sam?... Zar nije on sam vječiti izvor svake darežljivosti i vječiti dobročinitelj svake sirotinje na ovom svijetu?... Kojim dakle obrazom mogu govoriti o darežljivosti ljudi, koji odbacuju onoga, koji je vječiti izvor svakoga dobra i komu se jedinomu sve, što je na ovomu svijetu dobra učinjeno, zahvaliti ima? Crkva pak katolička baštinica je Isusa Krista ne samo što se njegove moći i vlasti, nego što se i njegova srca te ljubavi tiče... Tomu su svi vijekovi, pak i ovaj naš sjajni svjedoci; a ja ne znam da bi se mogla i pomisliti slavnija apologija, slavnije opravdanje i označenje božanstvenoga izvora Crkve katoličke, nego kada bi se djelom učenim i nepristranim pobrojilo sve ono, što je do danas sv. majka Crkva za sirote i nevoljnike na ovom svijetu učinila, osnovala i uzdržala... A što na to slobodni zidari, koji se svojom darežljivošću hvastaju? Oni ništa prečega nemaju, nego Crkvu katoličku svuda progoniti, klevetati, njezina dobra Isusu i sirotinji posvećena svuda otimati, pobožne i karitativne zavode njezine, vječnosti namijenjene, zatirati, njezine svete zadužbine proti njezinoj voji i namjeri na svrhe tuđe i često puta dvojbene obraćati; iz bolnica, sirotišta i škola svećenike i duhovnike proganjati. A kada se nađe u Crkvi čovjek otvorenijega srca i užganije i zanosnije ljubavi, tada udri na njega svakom potvorom i klevetom, tada mu svaku plemenitu namisao odreci, tada mu ime i uspomenu, da je moguće, na uvijeke okaljaj... A prema svemu tome što je sv. Crkva i što je svećenički red dobra u svijetu učinio; a što su opet u tom obziru učinili slobodni zidari? Učinili su ništa i opet ništa i deset hiljada puta ništa, pak bi ipak opaki ti ljudi, kad bi mogli, sv. majki Crkvi katoličkoj materinsko srce iz njedara iskinuli i gladom je i žeđom na smrt osudili...

Iz svega pak toga slijedi, da moramo priznati: da su sve slatke riječi i sva slatka obećanja, kojima slobodni zidari kane zavesti nevini svijet, samo varke, prevare i zasjede, od kojih se kano od smrti i propasti čuvati moramo.«[17]

»Da tu svrhu tim pouzdanije postignemo, valja nam još ovo promotriti:

c) *Kojim se sredstvima po okružnici Sv. O. P. Leona XIII. i po našim domaćim okolnostima služiti imamo?*

Na prvom mjestu treba slobodnim zidarima skinuti ličinu (krinku), te ih pokazati svijetu onakve kakvi jesu. Puk kršćanski valja poučavati s besjednice, ako je potreba i u posebnim okružnicama, kako društva te vrsti umiju se zmijski previjati, laskati i mamiti; kako su im nauci opaki, kako su im djela sramotna. Neka se nitko ne usudi, s nikakova na svijetu razloga ubrojiti se među slobodne zidare, ako mu je katolička vjera i spasenje duše ono, što mu ima biti. Ne daj se nitko prevariti poštenjem, koje oni hine. Mogao bi naime gdjetko misliti, da slobodni zidari ne zahtijevaju ništa, što bi bilo proti vjeri i čestitosti. Ali jer je društvo od pete do glave zlo i opako, punim se pravom zabranjuje pridružívati mu se ili mu makar na kakav način pogodovati.

Drugo: Neutrudivom marljivošću u propovijedanju i opominjanju treba postignuti to, da vjernici dobro nauče i u srce zapišu zapovijedi svoje vjere. U tu svrhu treba u spisima i zgodnim besjedama raspravljati pitanja kršćanske filozofije, kojima se razbistruju temeljne neke istine sv. vjere. Uz biskupe i svećenike treba nastojati, da se u tako odličnom i zamašnom djelu pridruže i svjetovnjaci, kojima je na srcu vjera i otadžbina te se odlikuju čistoćom značaja i obilnošću znanja. Čim ljudi budu potpunije poznavali Crkvu i iskrenije je ljubili, tim će s većim gnušanjem odvraćati se od tajnih društava i od njih bježati...

Treće: Treba po primjeru naših pređa osnivati radničke zadruge. Te su zadruge osnivane, da se pod okriljem Crkve radnici pomažu i u dobru uzgajaju. One su u naše doba osobitim načinom zgodne, da se slomi snaga tajnim društvima... Te zadruge imaju tu plemenitu zadaću: da pomažu poštene proletarce, da se skrbe za njihovu djecu i obitelji, da ih očuvaju u vjeri, pobožnosti i čestitosti.

Četvrto: Uzgoj i obuka mladeži budi nam jedna od naših najvećih briga. Nikad ne budimo sigurni, da smo dosta učinili da djecu sačuvamo od škola i učitelja, otkuda se je bojati kužna duha iz tajnih društava. Poučavajmo roditelje i pobožne nastavnike, da učeći djecu neprestano ih opominju, kako su takova društva opaka, e da se zarana nauče čuvati se raznovrsnih lukavo postavljenih mreža, u koje običavaju loviti ljude...

---

[17] Glasnik, ibid. str. 40—44.

Napokon: treba ustrajno i usrdno moliti Boga, Bl. Djevicu Mariju, sv. Mihajla, sv. Josipa, sv. Petra i Pavla, sv. naše slavenske apostole Ćirila i Metoda... i nadajmo se, da će Bog po zagovoru svojih ugodnika i po našim neprekidnim molitvama milostivo, u zgodno vrijeme i na zgodan način priteći u pomoć čovječjemu rodu, bačenu u tolike pogibelji.«

Na koncu Strossmayer pita: Je li to društvo slobodnih zidara naravi i svrsi naroda našega odgovara? I odgovara: »Ne i nipošto! Narod je naš, hvala Bogu, iskren i otvoren; njemu što je na srcu to je i na jeziku; njemu ništa odurnije nije nego licumjerstvo i pretvaranje. On po prirođenoj ćudi svojoj svjetlost ljubi a tmine prezire, kô i one sve, koji ga žele u tmine zavesti i u slijepo oruđe svojih sebičnih svrha pretvoriti, a time je upravo svime jaz među narodom našim i među slobodnim zidarstvom razvaljen. Osim toga narod je naš, hvala i opet dragom Bogu, skroz na skroz religiozan i pobožan narod; pak ako se uopće reći mora, da kršćanstvo i svakim naukom svojim i svakom milosti svojom posve odgovara unutarnjoj potrebi uma, srca i volje čovječje, to se o narodu našemu reći mora, da mu je anima naturaliter christiana, to jest da mu je duša naravnim načinom posve kršćanska i da je on od vajkada pak sve do dana današnjega sav svoj život i djelovanje svoje, sve želje i težnje svoje, svu budućnost i sav udes svoj nerazdvojivo spojio sa kršćanstvom tako, da mu je kršćanstvo, kô što se to po volji Božjoj i pristoji, u drugu narav prešlo i svu dušu i sav život njegov skroz na skroz probilo. S te dakle i opet strane naš narod po naravnoj ćudi svojoj stoji u živoj i vječitoj opreci sa društvom, koje poglavito na to ide, da svaku moć i svaki uticaj kršćanstva u javnom i privatnom društvu satare i uništi. Koliko pak u tom obziru svi bditi i na oprezu biti moramo, svjedoče nam neka mjesta u istočnim stranama naše domovine, gdje su se sa tuđim življem žalibože i slobodni zidari podobro ugnijezdili... tu kada danas dođeš odmah vidiš, da se sa kršćanskim značajem malo po malo, a sve više i više i narodni značaj gubi tako, da može lako nadoći vrijeme, kada se budemo u takvim mjestima sa žalošću pitali: da li nismo slučajno izvan granica svoga naroda u tuđinstvo zalutali. Bdijmo dakle i pazimo svi, pak buduć je pogibelj prešna i sveopća, složimo se svi u bratsko kolo i prosvjećeniji svjetovnjaci i bolji svećenici, da tu kugu i pošast od naroda našega odvratimo... Kada je domovina u izvanrednoj opasnosti, onda se svaki građanin u vojnika pretvara. Kada je sv. vjera, koju je sam Bog pravim životom i pravom snagom svakoga naroda učinio i u vječiti zalog svake slobode i slave pretvorio, u pogibelji, tada valja da se svi, kojima budućnost naroda na srcu leži, u svećenike i branitelje sv. vjere pretvorimo. Ako se je družiti, družimo se kô što nas Sv. O. P. Leon XIII. uči, pod okom, zaštitom i blagoslovom sv. Crkve u plemenite i svete svrhe, koje našim nuždama odgovaraju. — Meni bi vrlo drago bilo, da se u svakoj župi moje biskupije, ako je iole moguće, uvede društvo kršćanskih matera, koje bi djecu svoju, osobito žensku, u svakoj čistoći i poštenju odhranjivale; a ne bi također suvišno bilo u svakoj župi ni društvo starješina, koje bi se o tom staralo, da se nedjelje i sveci pristojnim načinom, kô što sv. majka Crkva zapovijeda, svetkuju i da se svakom bogogrđu, svakoj svađi i osveti na uvijeke konac učini.

Nastojmo svi o tom i čuvajmo narod naš od opakoga društva slobodnih zidara...« (Glasnik, str. 45—47.).

*

U svojoj korizmenoj okružnici[18] od 4. veljače 1886. br. 200 piše Str. o enciklici Leona XIII. Humanum genus: »U njoj govori sv. Otac o najopasnijoj i najrazvratnijoj družbi tako zvanih slobodnih zidara, koji bi rada poput pakla, da mogu, cijelo kršćanstvo i svu svetu Crkvu razoriti i satrti, ter ne samo iz društva ljudskoga, nego i iz same svijesti i srca roda čovječjega nauvijek istisnuti. *Drago mi je, da sad već i umniji svjetovnjaci* (na pr. Bonghi u talij. Antologiji od 1. decembra 1885. pod naslovom: L' enciclica ed il pensiero del Pontefice) *priznaju i ispovijedaju, da je to otrovno društvo slobodnih zidara ne samo opasno za svaku državu, nego također da je tako razvratno i po svojim ludim i mahnitim obredima, ter po svom tajinstvenom i tminastom značaju tako bezumno i blesavo, da se samo duševni slabići i prava nedoraščad, koja se je ne samo vjeri, nego i umu svomu iznevjerila, u njihovu mrežu zaplesti može«.*

2. Izjave u službenim spisima.

Strossmayer je i u svojim službenim spisima, osobito u izvještajima o crkveno-političkim prilikama u Hrvatskoj, što ih je u svakoj važnijoj zgodi slao ili izravno Sv. Stolici ili preko nuncija u Beču, upozorio više puta na štetne posljedice što ih uticaj slobodnih zidara vrši na javni život u Hrvatskoj, nadasve u vjerskom i ćudorednom pogledu. Ja ću ovdje navesti samo par takovih izjava.

U izvještaju od 23. ožujka 1885. br. 323. upozoruje Str. bečkog nuncija na opasnost koja prijeti zagrebačkoj nadbiskupiji, ako se tadanje starješinstvo u bogoslovnom sjemeništu otpusti i novo imenuje. »Radi se o pravom odgoju mladega klera, koji bi slobodni zidari htjeli da oduzmu pobožnim i po samom Bogu u tu svrhu preodređenim rukama, te ga po svojoj volji u očitu propast sv. Majke Crkve i naroda našega srozaju. Sam dobri i veliki Bog znade, koliko će zasluge i slave Vaša Preuzvišenost steći, ako poluči da sadanji starješina i upravitelji sjemeništa, ljudi dakako u svakom pogledu izvrsni, i nadalje ostanu u sjemeništu i bave se pravim odgojem mlađega klera. To svi dobri katolici kod nas najvruće žele, štaviše očekuju. U protivnom bi slu-

[18] Glasnik 1886. br. 4., str. 40.

čaju bila najveća nesreća za Crkvu i narod naš, a triumf sasvim bezbožne sekte slobodnih zidara«.[19]

U istom spisu moli i zaklinje nuncija neka zapriječi da bude imenovan zagrebačkim kanonikom jedan svećenik njegove biskupije, koji toga odlikovanja nije nipošto vrijedan, jer je »summae levitatis et ignorantiae sacerdos« i uz to sablažnjiva života. »A slobodnim zidarima, koji u ovo posljednje doba sotonski na tome rade da u prvom redu pokvare katoličko svećenstvo, taj svećenik, premda lagan i indiferentan, dovoljno je zaslužan da po njihovom sudu bude promaknut na više časti i odličnije službe. Ako taj svećenik, bez mog znanja i privole bude doista promaknut na čast kanonika, to će biti nov dokaz: kolikoj je zloporabi, u ova, zla vremena, izloženo pravo kraljevskog patronata, koje je nekada podijeljeno kao nagrada za pobožna djela i da se time promiču najsvetiji ciljevi Crkve i čovječanstva. Ono što je nekada dato i povjereno vrlo pobožnim vladarima za dobro Crkve, razvojem novog javnog prava obratilo se u nasljedstvo Kalvinista i sekte slobodnih zidara i ide za tim da Crkvu ošteti i uništi«.[20]

U opširnom izvještaju od 20. kolovoza 1888. Str. objašnjuje papinskom državnom tajniku kardinalu Rampolli: zašto je poslao brzojavnu čestitku u Kijev, radi koje se stvorila belovarska afera. »Jedina mi je nakana bila, da narod ruski iznova vežem uz Crkvu katoličku i da ga spremim, kako će sve više i djelotvorno slijediti misli o miru, izmirenju i božanskom

[19] »Agitur de recta educatione cleri iunioris, quam liberi murarii piis et a Deo ipso hunc in finem praedestinatis manibus eripere et suo arbitrio in apertam ruinam S. Matris Ecclesiae et gentis nostrae evertere contendunt. Deus optimus maximus solus novit, quantum meriti quantumve gloriae Sibi Excellentia Vestra conciliabit, si id effecerit, ut praesentes Seminarii rectores et moderatores, omni sane sub respectu praeclarissimi, porro quoque Seminario et rectae cleri junioris educationi conserventur! Id omnes boni catholici apud nos ardentissime desiderant et plane exspectant. Contrarium ad summas Ecclesiae et gentis nostrae calamitates et ad impiissimae liberorum muratorum sectae triumphos recensendum foret.« — Rukopis je Str. tajnika M. Cepelića.

[20] »Liberis autem murariis, qui ultimis hisce temporibus sacerdotio imprimis catholico corrumpendo satanice insistunt, idem satis meriti est, ut levem et indifferentem hujusmodi sacerdotem ad altiores dignitates et graviora munia vocatum esse cognoscant. Si revera hicce sacerdos, me insclo et invito, ad canonicalem dignitatem evectus fuerit, novo idem argumento erit: quanto abusui, malignis hisce temporibus, jus patronatus regii, olim in piorum officiorum remunerationem datum, et ad sanctissimos Ecclesiae et humanitatis fines promovendos praedestinatum, patescat. Id quod olim piissimis principibus in bonum Ecclesiae datum et collatum est, per evolutionem novi juris publici in hereditatem Calvinianae et framassonicae sectae conversum, in perniciem et ruinam Ecclesiae tendit.«

jedinstvu. To je prirodno značenje mojih riječi, ako se isključe zlobna tumačenja Židova i framasona«.[21] Nakon što je opsežno i vrlo umno obrazložio potrebu da i Sv. Stolica podupre akciju za sjedinjenje Rusa obzirom na povoljne prilike u Rusiji i na blagoslovljene posljedice toga rada, Str. dodaje: »Što mene židovi i framasoni mrze — a njih je nažalost vrlo mnogo i vlast im je upravo pretjerana — i što mojim nakanama daju zloban smisao, to bi meni, mislim, moralo služiti kao preporuka i pohvala... Dakako, danas židovi i framasoni nastoje o tome kako će carstvo (a.-u.) uvući u rat; a što usprkos tome danas traje mir, to smo dužni samo ugledu i mudrosti Nj. ap. Veličanstva. Židovi i framasoni osobito na tome rade, da carstvo i njegove narode sasvim liše kršćanskoga duha i da ugled katoličke Crkve sasvim iščupaju«.[22]

O istoj stvari piše Str. tri dana kasnije i bečkom nunciju Galimbertiju, kao popratnicu uz pismo kard. Rampolli, pa mu odmah u uvodu kaže: »Čast mi je dostaviti V. Pr. pismo, koje sam ovih dana vrativši se kući, u prvom potresu duše i bolu napisao stoga, što sam vidio, da se sumnja o zlu, koju potakoše vrlo zlobna vika i buka židova i framasona, ušuljala i onamo, gdje bi apsolutno moralo biti poznato kako ja mislim i osjećam«... Brani se, da je njegov brzojav u Kijev imao čisto i isključivo religioznu svrhu i dokazuje opravdanost svoga postupka. »Vika i buka židova i framasona, koji su nažalost i kod nas stekli veliku prevlast u javnim novinama, lako je shvatljiva: jer oni su otvoreni i zakleti neprijatelji Krista Gospoda i njegove sv. Crkve, a ujedno i neprijatelji slavenskog imena i slavenskih naroda, koji nastoje da dođu do nekog višeg duha kršćanske vjere i pobožnosti«.[23]

[21] Cf. Šišić F.: Korespondencija Rački-Strossmayer. Zagreb 1931. knjiga četvrta, str. 11.: »Intentio mea quippe unica fuit, nationem Russicam novitus Ecclesiae catholicae devinciendi atque ad consilia pacis, reconciliationis et divinae unitatis efficaciter sequenda magis magisque promptam reddere. Hocce verbis meis, si malignae Judaeorum et framassonum interpretationes excludantur, naturaliter significatur.«

[22] Ibid. str. 15 i 16: »Quod me Judaei et framassones, quorum, proh dolor, maxima copia et exaggeratissima potestas est, oderint, quodve meas intentiones in perversum sensum detorqueant, idem puto mihi recommendationi et favori servire deberet. Judaei utique hodie et framassones in id intenti sunt, ut imperium in bellum pertrahant; quod autem hoc non obstante pax et tranquillitas hodiedum perduret, id auctoritati et sapientiae S. Sacr. Majestatis unice debetur. Judaei et framassones in id potissimum intenti sunt, ut imperium et populos eiusdem sensu christiano prorsus spolient, et auctoritatem Ecclesiae catholicae prorsus convellant...«

[23] Ibid. str. 16 i 17: »Honori mihi est mittendi Excellentiae Vestrae scripturam, quam nuperrime domum redux, in prima animi commotione et dolore scripsi eo, quod suspicionem mali, iniquissimis Judaeorum et framassonum clamoribus et vociferationibus excitatam, eo etiam penetrasse viderim, ubi mea cogitandi et sentendi ratio absolute nota esse deberet...

Dalje pita Str.: »Čemu zlo tumačiti i kriv smisao davati želji i čestitki, što je ruski narod kršćanski i što je njemu povjerena božanska i čisto mirotvorna misija, da izmiri istočnu i zapadnu Crkvu? Što će svemu kršćanskom svijetu manjkati, kada vrlo zlokobni raskol istočni prestane, ili ispravnije: što sve ne fali sada cijelom kršćanskom svijetu baš stoga što je istočna crkva rastavljena od svoga božanskog čokota i svog božanskog izvora? Ponavljam: smisao je moga brzojava sav i isključivo religiozan; a što je religiozno i što se na božanskoj vjeri osniva, to ne može nikome na svijetu škoditi, nego štaviše može svemu svijetu biti na korist i spas. Neću dakako ovdje i dok stvari ovako, bez svake sumnje ovako stoje, da govorim o političkim razlozima, koje toliko naglašavaju židovi i framasoni, miješajući razna prijeporna pitanja i smišljajući ne znam kakve ratove... Moje je intimno uvjerenje, da je Providnost Božja naše carstvo (A.-U.) preodredila za vrlo slavnu zadaću, da bez ikakve nepravde drugima, u svemu svom ustavu, svima zakonima i javnim ustanovama bude uistinu kršćansko i uistinu katoličko, među dva nekatolička carstva (njemačko i rusko); a to će mu vrlo dobro poslužiti, da savjesti i srca Južnih Slavena sebi priveže, to jest da svoje trajno i stalno opredjeljenje izvrši na istočnom jugu Evrope. Na sve se to dakako židovi i framasoni zgražaju i sve to proklinju i mrze one ljude, koji na tom polju rade...«[24]

Clamor et vociferatio Judaeorum et framassonum, qui, proh dolor, etiam apud nos grande praepondium in foliis publicis acquisiere, facile concipitur; illi nempe aperti et jurati sunt hostes Christi Domini et ejus s. Ecclesiae, una autem etiam hostes sunt Slavici nominis et Slavicarum gentium, quibus conatus est quodammodo altior religionis et pietatis christianae sensus.«

[24] Ibid. str. 17 i 18: »Cur igitur male interpretaremur et in perversum sensum detorqueremus votum et gratulationem, quod gens haec christiana sit, quodve eidem divina et prorsus pacifica missio incumbat ecclesiam Orientis cum ecclesia Occidentis reconciliandi? Quid toti christiano orbi deerit, cum funestissima orientalis ecclesiae scissio cessaverit, aut rectius, quid non desit toti christiano orbi in praesentiarum, eo quod ecclesia orientalis, a divino stipite suo et a divino fonte suo separata jacet? Repeto: sensus telegrammatis mei totus et exclusive religiosus est; illud autem quod religiosum est, quodve fidei divinae innititur, nulli omnino mortalium damno, verum potius toti terrarum orbi saluti et commodo esse potest. Nihil utique est, quod hicce et rebus ita, sine omni dubio ita stantibus, loquar de politicis rationibus, quas Judaei et framassones, controversias varias miscentes, et bella nescio quae meditantes, tantopere urgent... Providentia divina... destinationem, inter duo acatholica imperia, imperio nostro, juxta intimam convictionem meam, praestituit, ut sine ulla tertii injuria, in tota constitutione et omnibus legibus et publicis institutis suis vere christianum vereque catholicum sit; quod ipsum eidem optime et efficacissime serviet, ad conscientias et corda vincienda Slavorum meridionalium, id est ad perpetuam et immanentem destinationem suam in orientali Europae meridie complen-

Nakon belovarske afere (12. rujna 1888.) digli su Str. protivnici kuku i motiku proti njemu. Čak su tražili da i Sv. Stolica posebnim javnim aktom odsudi Str. čin. Zato se Str. našao ponukanim, da o tim zakulisnim spletkama, uperenim ne toliko proti Str. osobi koliko proti katoličkoj Crkvi, opsežno izvijesti državnog tajnika kardinala Rampollu. »Ljute se ti lakoumni i zlobni ljudi, što katolički biskup u vrlo teškim okolnostima nije izgubio prisutnost svoga duha i što se usudio pozvati na Boga i na svoju savjest. Što je po sebi jasno i što se apostolima i njihovim nasljednicima bezbroj puta dogodilo, da su se naime pozvali na Boga i na svoju savjest, kad su bili nepravedno napadnuti, to se katoličkom biskupu u zločinstvo pripisuje i smatra kao zasluženi razlog novim progonstvima i osvadama. To nije doduše čudnovato, osobito u istočnom dijelu našeg carstva, gdje židovi i framasoni imaju prevlast i gdje kalvinski poglavica pred kalvinskim sinodom drsko i bezobrazno sudi i odlučuje o katoličkom biskupu. Ali se tim mudracima ovoga svijeta, kojima je kršćanska vjera ludost, sada i druga misao vrze po glavi. Oni bi naime rado Sv. Stolicu zanavijek povukli na mržnju i zavist slavenskog naroda, koji mrze gore nego psa i zmiju. A po mojem barem mišljenju vrlo je važno, da se u stid natjera ta mudrost onom ludošću Isusa Krista, koja je mudrost i svjetlost Božja«.[25]

U izvještaju od 16. studenoga 1888. br. 1249. upozoruje Str. bečkog nuncija među ostalim i na dva najnovija događaja u Hrvatskoj: na školski zakon i na izbore. »Prvo: naše domaće službene novine hvale se i vesele, što je naš školski zakon, sastavljen po ćudi i želji židova i framasona, dobio previšnju potvrdu i stekao snagu pozitivnog zakona. Ako se to potvrdi — a nije nevjerojatno,

---

dam. Utique autem haec omnia horrori et execrationi sunt Judaeis et framassonibus... et huiusmodi viri (ipsis) exosi (sunt).«

[25] Taj se izvještaj, u prepisu Str. tajnika M. Cepelića, nalazi u arhivu biskupske kancelarije u Đakovu pod br. 1025 iz g. 1888. »Indigne hi leves et maligni homines ferunt, quod episcopus catholicus in difficillimis adjunctis praesentiam animi sui non amiserit, quodve ad Deum et conscientiam suam provocare ausus sit. Id, quod per se patet, quodve apostolis et eorum successoribus infinities accidit, ut nempe inique impetiti ad Deum et conscientiam suam provocarent, id episcopo catholico crimini datur et in meritum novarum persecutionum novarumque contumeliarum imputatur. Mirum id equidem non est in orientali praesertim imperii nostri parte, ubi Judaei et framassones praedominantur, ubive caput Calvinistarum coram synodo calvinistica proterve et impudenter de episcopo catholico judicat et decidit. Aliud quoque hisce hujus saeculi sapientibus, quibus christiana religio stultitia est, menti nunc obversatur. Cuperent quippe libenter S. Sedem ap. in perpetuum in odium et invidiam pertrahere gentis Slavicae, quam cane pejus et angue odere. Interest autem, mea saltem opinione, quamplurimum, ut haec sapientia confundatur ea Jesu Christi stultitia, quae sapientia et lumen Dei est.

— to će biti ujedno nov dokaz, da se na višem mjestu dovoljno ne shvaća: da otadžbenička omladina, zadojena kršćanskim načelima, u istoj mjeri i istom energijom, kojom čuva vjeru u Boga i u sv. Crkvu, i svoju vjernost i zahvalnost prema Vladaru i Otadžbini čuva i svakom danom prilikom očituje. Ne bi se time dovoljno shvatilo: da je to dvoje i po prirodi stvari i po stalnom iskustvu, tako usko među sobom spojeno, da su samo ondje podanici i građani pošteni, Vladaru i Otadžbini vjerni, gdje škola i odgoj uistinu kršćanski odgajaju dobre i poštene kršćane, Bogu i Crkvi svojoj sasvim odane. U tom pogledu je doista vrijedno pažnje, što se kod nas tu skoro dogodilo u Zagrebu: birala su se naime i uistinu su izabrana dva zastupnika za naše domaće gradsko zastupstvo: jedan je od njih B o t h e, a drugi Hondl. Tako zvana opozicija nije htjela da uopće sudjeluje u izborima, jer drži: da se izbori obavljaju tolikim povredama zakona i zakonske slobode, tolikim nasiljem na javnu upravu, te je nedolično, nepošteno i skoro zločinački sudjelovati u njima bilo na koji način. Stoga u izborima nije bilo nikakve borbe. Izabrani su oni, koji su po volji vlade i javne uprave unapred bili određeni. A kod samog izbora, osim javnih činovnika, kojima je sama vlada naredila da sudjeluju, nije učestvovao nijedan slobodni građanin, osim židova i, nažalost, nekoliko svećenika, kojima je sam kardinal metropolita naložio da u izbornom činu sudjeluju. Tako se dogolilo, da je jedan od izabranih, to jest B o t h e, javno poznati član framasonskog društva, štaviše predsjednik framasona koji stanuju u Sisku, gdje Kupa utječe u Savu i koji su madžarske narodnosti. A treba znati da u našem narodu, Bogu hvala, nema nikakvih framasona, nego da ovi, koji su i koji svim silama o tome nastoje kako bi se ta kuga i ta pošast i kod nas uvukla, jesu madžarski činovnici, namješteni na željeznici, na parobrodima, pošti i brzojavu. Među takove zavedene i spomenutom kugom zaražene spada i zagrebački građanin B o t h e, i to je, ponavljam, javno poznato. A kod tih su izbora vodili glavnu riječ svećenici, katehete, učitelji, župnici, kapelani koji čeznu za beneficijama. Štaviše, neki župnik i začasni kanonik N a g e l, prvi je predložio i živo i javno zagovarao podpredsjednika framasona, građanina B o t h e. Kolika je to sablazan i kolika uvreda katoličkoj javnosti, uvjerit će se Vaša Pr. iz priloženog lista, kojim se u novini »Obzor« javno interpelira na kardinala i nadbiskupa, neka protumači: kako je moguće, da se svećenicima naređuje da sudjeluju i napadnu ulogu vrše kod izbora čovjeka otvoreno protukršćanina, neprijatelja katoličke crkve i pripadnika odsuđene sekte framasonske? Ta će interpelacija nesumnjivo ostati bez ikakvog odgovora, kao i mnoge, mnoge druge. Nažalost, današnji sistem sve kvari i korumpira; a sada ide u prvom redu za tim, da, kao vrhunac svih zala, korumpira mlađi kler, kojemu sama njegova najviša vlast svakom prilikom običava kazati: Ako hoćeš da budeš na beneficija promaknut, ne obaziri se na svoju savjest ni na svoje zvanje, nego budi apsolutno poslušan Vladi i njezinom mišljenju i takav uvijek ostani. Onima pak koji iako su

mirni i umjereni, ali se ipak u svemu ne povjeravaju tuđem mišljenju, ustežu se beneficija, koja se mogu ustegnuti. Odatle dolazi do te anomalije i do te u pravom smislu riječi apsurdnosti, da su tu skoro sami svećenici dali svoj glas za školski zakon, koji je očito neprijateljski prema religiji i vjeri, a prilagođen mišljenju židova i framasona«.[26]

---

[26] Taj se izvještaj, prepisan po Dru Anđelku V o r š a k u, onda đakovačkom župniku i članu konsistorija, nalazi u arhivu biskupske kancelarije u Đakovu. »Primo: officosa nostra domestica folia gloriantur et exsultant, quod lex nostra scholaris, ad genium et beneplacitum judaeorum et framassonum composita, altiori sanctione donata et vi positivae legis provisa sit. Si hocce, quod haud inverisimile est, confirmatum fiet, altiori loco haud satis intendi: ut juventus patria, christianis principiis imbuta, eadem mensura eademque energia, qua fidem in Deum et s. ejus Ecclesiam custodit, fidelitatem quoque et gratitudinem erga summum Principem et erga Patriam custodiat et quavis data occasione manifestet. Non satis eo intenderetur: haec duo, et natura rei et perpetua experientia, intime inter sese connexa haberi, ut adeo nonnisi ibi subditi et cives honesti Principi et Patriae suae vere fideles existant, ubi per scholam et educationem vere christianam, probi et honesti christiani, Deo et Ecclesiae suae intime devoti formantur. Hocce respectu vere notatu dignum est illud, quod apud nos novissime Zagrabiae evenit: eligebantur quippe et vere electi sunt ad comitia nostra domestica duo deputati: unus eorum est B o t h e, alter Hondl. Oppositio sic dicta in ipso electionis actu nullas omnino partes habere voluit, quum teneat: electiones tanta legum et libertatis legalis violatione, tanta administrationis publicae violentia obiri, ut indecens, inhonestum et paene criminale sit in iisdem quoquo demum modo participasse. Lucta proinde in electione nulla omnino fuit. Electi sunt ii, quos arbitrium Gubernii et administrationis publicae praevie designavit. In electione autem ipsa praeter officiales publicos, a Gubernio ipso interesse jussos, liberi cives paene nulli electioni publicae intervenere, praeter Judaeos et proh dolor! quosdam sacerdotes, qui ab ipso Cardinali Metropolita actui electionis interesse jussi sunt. Jam autem accidit, ut unus ex electis, scilicet B o t h e ad publicam notorietatem spectet ad societatem framassonum, immo vero dico: praesidens sit framassonum Siscii, ad confluentem Culpae et Savi fluminis degentium, et ad nationalitatem magyaricam spectantium. Sciendum quippe est in gente nostra, Deo laus!, nullos dari framassones, sed hi qui sunt, quive ex omnibus viribus in id laborant, ut haec pestis et hoc contagium apud nos quoque serperet, sunt officiales magyari ad viam ferream, ad naves sic dictas vaporum, ad postae et telegraphorum officia etc appliciti. Ad huiusmodi seductos et peste superiori correptos pertinet civis Zagrabiensis B o t h e, et quidem, repeto, ad publicam notorietatem. Jam autem in memorata electione primas partes tenuerunt sacerdotes, catechetae, magistri, parochi, cappellani beneficiis inhiantes. Quidam plane parochus et honorarius canonicus N a g e l, primus propositionem fecit, et ferventi et publica recommendatione dignum tenuit vice-praesidentem framassonum, civem B o t h e. Quanto hocce ipsum scandalo, quantaeve offensioni publico catholico fuerit, convincetur Exc.

U drugom dijelu tuži se, kako vladini činovnici preziru i pomažu gaženje katoličkih zakona o jedinstvu i nerazriješivosti braka, ništa ne drže do nedjelje i blagdana i na razne načine vrijeđaju katoličke osjećaje i dužnosti.

Nema sumnje da se u službenim spisima nalazi još više takovih Str. izjava. Ali mislim da je za njegov sud o slobodnim zidarima i ovo dostatno što sam naveo.

3. Izjave u privatnim pismima.

Kad se sredi i objelodani sva obilna korespondencija Strossmayerova sa privatnim licima, nema sumnje da će se u njoj naći mnogo zanimljivih, onda i danas aktuelnih misli velikoga biskupa u raznim pitanjima, pa i što se tiče slobodnih zidara. Velika je zasluga Jugoslavenske Akademije u Zagrebu, što je o stogodišnjici rođenja svog prvog i dugogodišnjeg predsjednika Dra Franje Račkoga izdala u četiri omašne knjige Korespondenciju Rački-Strossmayer, koju je vrlo savjesno i praktično uredio sveuč. prof. i pravi član J. A. g. Ferdo Šišić. U 3. i 4. knjizi ima više Str. izjava o framasonima i njihovom uticaju na kulturno-historijske događaje u Hrvatskoj. Mislim da će te izjave upotpuniti ovu radnju, pa ih zato i donosim.

U pismu R a č k o m e i z G o r i c e 27. aprila 1884. piše Str. povodom »najnovije naredbe naše vlade, kojom — indirektnim barem načinom — kod nas uvađaju kršćansko-židovske ženidbe... »Po momu čvrstomu uvjerenju sva ta stvar dolazi iz Pešte i inspirirana je po framasoni i po židovi, koji bi rad svaki dan ponoviti događaj gore Kalvarije... Ta naredba naše vlade vječita je njezina sramota i znak bezdvojbeni, da je ona puko oruđe u ruku peštanske gospode; ali je ujedno ta naredba velika sramota za

Vestra ex adnexo sub 1. folio, quo a folio publico »Obzor« appellato, Cardinalis et Arcthiepiscopus publice interpellatur, ut explicet: quomodo possibile sit, ut sacerdotes jubeantur interesse et eminentem partem carpere in electione hominis aperte antichristiani, Ecclesiae catholicae inimici et ad condemnatam framassonum sectam spectantis? Haec interpellatio indubie absque omni responso, uti tantae et tantae aliae manebunt.

Proh dolor! praesens systema omnia pervertit et corrumpit; nunc tandem ad cumulum omnium malorum, clero imprimis juniori corrumpendo semet ante omnia impendit, cui ab ipsa sui suprema auctoritate dici quavis data occasione solet: si vis ad beneficia promoveri, nulla habita ratione tuae conscientiae et vocationis, Gubernio et ejus arbitrio absolute obediens esto semperque maneto. Iis autem qui licet quieti et moderati sint, in omnibus tamen arbitrio alieno non deferunt, ea beneficia retrahuntur, quae retrahibilia sunt. Inde est illa anomalia et ea veri nominis absurditas, ut nuper sacerdotes ipsi suffragia sua dederint legi scholari, quae aperte religioni et fidei inimica et ad genium Judaeorum et framassonum accommodata est.«

kardinala arcibiskupa, koji tu vladu podupire, a koja se je usudila njemu u lice baciti taku naredbu, kano očevidni žig, da i on to odobrava, ili barem da se tome ne opire. Ja sam stvar tako predstavio odavle nunciju bečkomu, a tako ću je predstaviti i u Rimu«.[27]

Premda je vlada tu naredbu opozvala, ipak Str. ostaje kod svog uvjerenja, »da je zapovijed iz Ugarske«. U p i s m u R. i z R o g a t c a 17. jula 1884. piše: »Pače, moj mili brate, ja sad idem još jedan korak dalje i velim Vam, da si kardinal ni malo glave ne tare gledom na tu vladinu naredbu. Ono što je učinio, učinio je pod pritiskom javnoga mnijenja, da tako zadovolji Rimu... Ja imam pače biti posve uvjerenim, da kardinal zagrebački spada — uzroka žalibože — među F r e i m a u r e r e. Barem mi se najpozitivnijim načinom veli, da je Pulszky (veliki majstor madžarskih loža od 1871. do 1888.) izdao knjigu o F r e i m a u r e r i h, pak da između ostalih i Mihalovića (zagr. kardinala) uvršćuje među F r e i m a u r e r e. Gledat ću, da tu knjigu dobijem, pak ako je tako, onda je Pulszky, kano G r o s z m e i s t e r loža ugarskih, a u t h e n t i c u s t e s t i s e o r u m, q u a e a d l i b e r o s m u r a t o r e s H u n g a r i a e s p e c t a n t. Neizmjerno tužno! Mi ćemo, dašto, ako ništa ne hasni, i n s o l i d u m učiniti ono, što učiniti moramo; ali je stvar od tolikoga zamašaja, da bi se crkvena oblast — ako ništa drugo ne hasni — obratiti morala na K r u n u, što Mihalović ne će htjeti učiniti. A poslije ovoga imali bi svi mi biskupi ukupno encikliku pisati, uzamši za povod encikliku papinu. Ja ću barem poslije, kad naš solidarni p a s s u s u Zagrebu ne bude ništa hasnio — ko što u današnjih okolnostih izbiljam hasniti ne će — pisati o tomu jednu encikliku i puk opreznim učiniti na pogibelj, koja mu u najnovije vrijeme prijeti, a i informirat ću posve Svetu Stolicu, da zna, kakvo je stanje kod nas...«[28] To je Str. i učinio u korizmenoj poslanici god. 1885.

U p i s m u i z R o g a t c a 23. jula 1886. javlja Str. Račkome o aferi sveuč. prof. Spevca: Dva članka proti bezbožnjaku profesoru čitao sam i sve učinio da se prime u »V a t e r l a n d« (dnevnik bečkih konzervativaca), što je — kako danas vidim — »V a t e r l a n d« barem ukratko i učinio. Čitao sam također očitovanje u tom obziru »A g r a m e r i c e«, koje je upravo monstruozno. Nuncij u Beču i Sveta Stolica u Rimu posve su o tom obaviješteni kô i o tomu, što bi se imalo poduzeti, da se zlu konac učini. Pitanje je, hoćeju l' imati k tomu u Rimu dosta odvažnosti. Ako ne, onda nek šute i vegetiraju, a sveto i neumrlo zvanje Crkve nek tuguje i plače. Jako sam znatiželjan, što će S p e v e c odgovoriti. To ćeju po svoj priliki biti nova bogogrđa, nova bezumlja ili licumjerstvo očito, ili

[27] Cfr. Šišić F.: Koresp. R. — Str. Knjiga treća, str. 121. (pismo 823). Tu je Str. imao krivo, kako se vidi iz slijedećeg Račkog odgovora (p. 824): »Naredbi je izvor neznanje i lakoumnost — i n i š t a d r u g o«. Posredovanjem nadbiskupa kardinala vlada je tu naredbu opozvala.

[28] Šišić: Ibid. str. 132—3. (p. 831.).

mixtum compositum, ko što se bezbožnjakom i slobodnim zidarom i pristoji. Ja ću u tom obziru do kraja i do konca činiti svoju dužnost.«[29]

U pismu iz Đakova 20. septembra 1886. dotiče se opet »brakova sa žudijami i ateizma na našem sveučilištu« i pita: »Zar je cijela Madžarska išta drugo, nego kalvinizam, čifutizam i framasonizam?«[30]

U pismu iz Đakova 24. augusta 1888. tuži se Strossmayer na Sv. Stolicu: »Što čovjek nikad dost požaliti ne može, jest, da se Sv. Stolica po židi i framasoni najgore vrsti ili bolje rekući po onih, koji za židih i framasonih stoje, daje zavađati.«[31]

Strossmayer nije bio zadovoljan sa člankom, kojim ga je »Obzor« branio u belovarskoj aferi, jer u pismu iz Križevaca 14. septembra 1888. piše Račkome, da mu se ono »čini nezrelo i nerazborito,« pak šalje Račkomu koncept »na što se naše novine stegnuti imaju«. Na koncu koncepta dodaje: »Ja mislim, da se u ovih otprilike granica stvar cijela gibati ima, osim dakako onih psovaka i bljuvotina, koje će židi i framasoni tom prilikom na me rigati. To treba mirnim i kratkim, ali ujedno i odlučnim načinom odbiti.«[32]

Pismom iz Đakova 19. septembra 1888. javlja Račkome: »Ovih dana dobio sam vrlo prijazno pismo od Rampolle. Otale slutim, da su u Rimu barem umireni, a drukčije ne može ni biti pri svakomu, koji narav i zamašaj religioznih pitanja iole dokučuje. Stvar, koju ja zastupam i branim, stvar je čista, pravedna i sveta, pak bi moja duša ostala i tada posve mirna i spokojna, kad bi me to makar stajalo gubitka položaja, slobode i života moga. Mahnita ova krika i vika židskih i framasonskih listova, samo samu sebe sramoti, ime pako moje časti i po svemu širokom svijetu raznaša.[33]

U pismu iz Đakova 27. septembra 1888. piše odmah na početku: »Ja sam Vam posve miran. Što sam učinio, dobro sam učinio, pak da doživim hiljadugodišnjicu obraćenja Rusa na kršćanstvo, ja bi moj sadašnji telegram i tada u Kijev poslao, pa ma bi i znao, da će ludi i nerazboriti svijet još i više bučiti.

Ja manje nade imam u Rim, nego Vi, ali se ničesa ne bojim. Rim bi upravo poleg današnjega razvitka stvari morao ostati tako čvrst i nepomičan, ko što sam ja — hvala Bogu — čvrst i nepomičan. Popusti l' on, popustit će u stvari svetoj, pravednoj i pristojnoj židom, framasonom i kalvinom, koji su dinastiju 48. godine svrgli.«[34]

---

[29] Šišić: Ibid. str. 215. (p. 910).
[30] Ibid. str. 220. (p. 915).
[31] Šišić: Ibid. knjiga četvrta str. 8 (p. 1027).
[32] Ibid. str. 24—25. (p. 1035).
[33] Ibid. str. 25. (p. 1036).
[34] Ibid. str. 26. (p. 1038).

U pismu iz Đakova 16. novembra 1888. dodaje na koncu: »Nunciju sam u Beč javio, kako naši svećenici na komandu glasuju za framasone.«[35]

Kad je osječki podžupan Cuvaj odlukom od 9. listopada 1889. br. 489. odlučio »da se u interesu integriteta crkvenog dobra biskupije đakovačke i u interesu zavedenja postojanog užitka njegovih šumskih dohodaka,« to šumsko gospodarstvo stavi pod sekvestar, Strossmayer je dostavio Račkome »kopiju apelacije moga direktora i fiškala« i »moj vrlo dugi list na bana.«[36] U tom doista »vrlo dugom listu« (Šišić: 4. knj. str. 137—153!) Strossmayer uz stvarne dokaze upozoruje Khuena, da je podžupan Cuvaj svoje izvješće i odluku poslao na »židske i framasonske novine, a na čelu im »Pester Lloyd« i »Neue freie Presse«; da je on »očevidno sa židi i framasoni, koji u javnoj štampi toliku premoć imaju, a u Osijeku skoro isključivo gospodare, u savezu«; da je »prevelika doista u javnoj štampi i u javnom mnijenju premoć žudija i framasona, koju oni toliko na zator kršćanstva i kršćanskih naroda upotrebljuju«... »Ja znam, da židi i framasoni osobito na mene mrze, jer sa ljubavlju prema Bogu i svetomu zvanju svomu spajam ujedno ljubav prema narodu svomu i domovini svojoj«... »Sve pogrde, što su se tom prilikom na mene po svem svijetu sipale, ništa drugo nisu, nego samo golo ponavljanje i komentiranje svega onoga, što je podžupan Cuvaj usmeno i pismeno očitovao i što je svojim prijateljem i saveznikom, židom i framasonom, u usta i pero metnuo«. Podžupan Cuvaj je svojim izvješćem i osudom svojom »sve žide i framasone nekim načinom izazvao, da na crkvenoga dostojanstvenika grozno navale...« »Podžupan Cuvaj u cijeloj mojoj ovoj stvari jest u jednoj ter istoj osobi i tužitelj i istražitelj, i izvjestitelj i sudija, a na posljetku, da sav svijet na osudu moju izazove, on je izvješće svoje i osudu svoju, prije nego meni, i to onaj isti dan, kad je izvješće svoje podnio i osudu svoju izrekao, svemu svijetu priopćuje i svoje prijatelje i saveznike, žide i framasone svojim nesmotrenim, lakoumnim i strastvenim postupanjem nuka i bodri, da na mene, što mogu grdnije, navaljuju...«

Kad je Rački javio Strossmayeru, da je prof. K. Vojnović penzionisan (5. marta 1891.), biskup mu u pismu od 18. marta 1891. kaže: »Pravo mislite, da s nami framasoni vladaju.«[37]

Poslije smrti kardinala Mihalovića spominjan je među kandidatima kao njegov nasljednik i K. Belopotocki, c. i kr. vojni biskup. »Čitam u novinah, da je Belopotocki — o komu se u posljednje vrijeme toliko govori, da će biti naš nadbiskup — prispio u Rim; poslan bez dvojbe i preporučen po viših kruzih, napose pako po pronunciju, tomu osobitomu prijatelju Madžara, žida i framasona, a našemu ljutomu neprijatelju. Moj list u tom obziru otišao je jučer u Rim.

---

[35] Ibid. str. 46. (p. 1055).
[36] Ibid. str. 110. (p. 1124).
[37] Ibid. str. 258. (p. 1195).

Ja se mnogom ne nadam, ali sam želio do konca svojoj svijesti i svojoj dužnosti zadovoljiti.«[38]

Koncem iste godine 1893. piše Strossmayer o istoj stvari: »Glede zagrebačke nadbiskupije slobodni zidari i neprijatelji Crkve stalni ostaju, a ne vidim, da bi dosadanjim putem Sveti Otac papa pobijediti mogao.«[39]

*

Iz vlastitih riječi Strossmayerovih jasno se vidi, da je on i *kao biskup i kao otadžbenik dosljedno i neprekidno se borio proti slobodnim zidarima kao tajnoj sekti, koja je presađena u naše krajeve kao strana biljka. Njezin je podmukli rad odsuđivao u prvom redu stoga, što je uperen proti vjeri i kršćanskom ćudoređu, pa osim vjere hoće da u hrvatskom narodu uguši i njegov nacionalni ponos i osjećaj, služeći se pri tome korupcijom i ostalim nepoštenim sredstvima.*

Da Strossmayer još živi, nema sumnje da bi njegov sud o slobodnim zidarima bio još oštriji... samo kad bi ga smio onako slobodno i otvoreno izreći, kô što je onda smio!

[38] Ibid. str. 362. (p. 1303).
[39] Ibid. str. 413. (p. 1361).

Sadržaj:

Od istoga autora:

1. **Biskup J. J. Strossmayer na vatikanskom saboru.** Govori, predstavke, prosvjedi. Izdanje Hrv. Bogoslovske Akademije, Zagreb 1930. 8°, str. 160. Cijena Din. 50.—.

2. **Je li biskup Strossmayer bio liberalan katolik i pobornik pokreta za osnivanje narodne crkve?** Preštampano iz »Bogoslovske Smotre«, Zagreb 1931. 8°, str. 26. Cijena Din. 5.—.

3. **Papa Pijo XI.** Životopis sa slikama. Izdanje Društva sv. Jeronima, Zagreb 1930. Cijena Din. 40.— (fino); Din. 5.— (pučko).

IZDANJA HRVATSKE BOGOSLOVSKE AKAD

I. Bogoslovski odsje

1. **Dr. fra Dominik Mandić:** De legislatione
 trum Minorum. — Cijena Din. 60.—
2. **O. Petar Vlašić:** Psalmi Davidovi. II. svezak. Cijena Din. 65.—
3. **O. Petar Vlašić:** Psalmi Davidovi. III. svezak. Cijena Din. 65.—
4. **O. Petar Vlašić:** Psalmi Davidovi. IV. svezak. Cijena Din. 50.—
5. **Dr. Josip Marić:** Cyrilli Alexandrini formula christologica. — Cijena Din. 30.—
6. **Dr. Janko Šimrak:** De relationibus Slavorum meridionalium cum Sede apostolica. — Cijena Din. 50.—
7. **Dr. fra Julijan Jelenić:** Povijest Crkve Hristove. III. svezak. — Cijena Din. 80.—
8. **Dr. A. Spiletak:** Biskup J. J. Strossmayer na vatikanskom saboru. — Cijena Din. 50.—
9. **Dr. J. Oberški:** Atos i crkveno jedinstvo. — Cijena Din. 20.—
10. **Dr. Dragutin Kniewald:** Pastoralno bogoslovlje. I. svezak. — Cijena Din. 100.—

II. Filozofski odsjek:

1. **Dr. Stjepan Zimmermann:** Temelji psihologije. — Cijena Din. 60.—
2. **Dr. Stjepan Zimmermann:** Psihologija za srednja učilišta. I. Izd.
3. **Dr. Franjo Šanc D. I.:** Sententia Aristotelis de compositione corporum. — Cijena Din. 40.—
4. **Dr. S. Zimmermann:** Historijski razvitak filozofije u Hrvatskoj. — Cijena Din. 12.—.
5. **Dr. Miroslav Vanino D. I.:** Povijest filozofijske i teologijske nastave u Isusovačkoj Akademiji u Zagrebu (1633—1773). — Cijena Din. 20.—.

III. Naučno-popularna knjižnica:

1. **Dr. Aleksandar Gahs:** Krapinski čovjek i njegovi savremenici. (Najnovija otkrića o vjeri pračovjeka). — Cijena Din. 5.—
2. **Dr. Andrija Živković:** Jedinstvo kršćanske kulture. — Cijena Din. 5.—

*

Naručbe se upravljaju na Hrv. Bogoslovsku Akademiju, Zagreb, Kaptol 29/II.